

Универзитет у Београду

Филозофски факултет

Одељење за историју

Завршни рад:

Београдска штампа о рату у Алжиру (1954-1962)

Ментор: Проф. др Љубодраг Димић

Студент: Немања Димитријевић

ИС 14/46

Београд, септембар 2018.

Садржај:

1. Предговор.....	2
2. Спољнополитички положај Југославије 1945-1962.....	4
2.1. Југославија под капом Москве.....	4
2.2. Мисија Запада: одржавање Тита на површини.....	5
2.3. Пут Југославије ка Покрету несврстаних.....	6
2.4. Нормализација односа са Совјетским Савезом.....	8
2.5. Нова политика Југославије: кретање између блокова.....	9
3. Штампе у Југославији	11
4. Позадина устанка у Алжиру.....	14
4.1. Односи Југославије и Француске	15
5. Почетак устанка – године ослушкивања дешавања	17
6. Посета Јосипа Броза Паризу и југословенски став о Алжиру.....	22
6.1. Промена југословенског става о Алжиру.....	26
7. Борба на фронту- Богдан Пешић у Северној Африци	28
8. Криза у односима са Француском – инцидент са бродом Словенија.....	32
9. Одједи фронта у Борби-Здравко Печар међу алжирским устаницима	36
10. Привремена алжирска влада.....	51
11. Алжирци у Југославији- Непознати путници са бродова	54
11.1. Алжирци у Југославији- Ферхат Абас	55
12. Последње године рата.....	56
12.1. Београдски самит и крај рата.....	61
13. Закључак.....	65

1. Предговор

Након Другог светског рата, деколонизација је био процес који је захватио арапске народе афричког континета, који су били у фокусу пажње југословенске спољнополитичке доктрине несврстаности. Пружањем материјалне, војне и политичке помоћи алжирским устаницима, Југославија је „арапским пријатељима” показала приврженост. Управо зато, алжирски рат можемо посматрати као једну од вододелница која је Југославију, усмерила да свој будући спољнополитички пут види у „кретању” између идеолошких блокова.

Предмет рада је анализирање писања београдске штампе, дневних листова Борба и Политика о Алжирском рату (1954-1962). Наведени дневни листови, били су веома утицајни и читани у југословенској јавности и служили су за обликовање јавног мњења. Хронолошки оквир рада је ратни период Алжирског рата (1954-1962), са предходним уводом о спољнополитичком положају Југословији. У раду тежимо да одговоримо на неколико значајних питања: да ли се писање штампе о алжирском рату своди на преношење агенисјких вести – информативна улога штампе, да ли постоји идеолошка обојеност чланака и евентуална цензура информација, истовремено рад се ослања на чланке које су писали извештачи Борбе и Политике из Париза и Алжира, који су имали потпуније податке о дешавањима у Алжиру.

Новински чланци који говоре о Алжирском рату су делимично коришћени као извор код историчара, приликом писања научних чланака и других истраживања. До сада није објављен научни чланак на тему алжирског рата, који би укључивао анализу чланака и извештаја који су новинари листа Борба, Богдан Пешић и Здравко Печар писали проводећи извесно време међу алжирским устаницима, који се могу користити као извор за политичку, војну и културну историју Алжирског рата (1954-1962). Наравно, новински чланци представљају добар извор за хронолошко праћење догађаја, с тим у вези историчари су користили чланке „богате информацијама” који говоре о значајним догађајима за југословеско-француско-алжирске односе, као што је посета Јосипа Броза Паризу, инцидент са бродом Словенија, долазак Фергата Абаса у Београд итд.

Користећи историографску литературу, архивску грађу Архива Југославије и Министарства спољних послова Србије, с посебним освртом на странице београдске штампе Борба и Политика, тежили смо да реконструиремо период и контекст догађаја у периоду који обухвата ова тема.

Односи и алжирског ослободилачког фронта су у доброј мери истражени у скоријем периоду у виду засебних чланака и прегледа југословенског хладноратовског периода од стране српских историчара. Највише истраживачких амбиција теми Алжирског рата посветили су: Здравко Печар у два дела *Alžir do nezavisnosti*; и *Alžir*, затим Драган Петровић у *Francusko-jugoslovenski odnosi u vreme alžirskog rata 1952-1964*; Драган Богетић у *Nova strategija spoljne politike Jugoslavije 1956-1961*; и неколико својих чланака *Jugoslavija u borba alžirskog naroda za nacionalno oslobođenje 1954-1962*; *Подришка Југославије борби алжирског народа за независност у завршној фази алжирског рата 1958-1962*; бројни чланци објављени у зборницима насталим на конференцијама Југославија-Алжир, чији су аутори: Љубодраг Димић, Слободан Селенић, Драгомир Бонцић, Мила Турајлић, Александар Животић, Јован Чавошки и други.

Помоћна литература о спољној политици Југославији која нам је била од користи је: Збирка докумената *Jugoslavija 1918-1988*, коју су приредили Бранко Петрановић и Момчило Зечевић, затим Љубодраг Димић, *Jugoslavija i Hladni rat. Ogledi o spoljnoj politici Josipa Broza Tita 1944-1974*; Ђоко Трипковић, *Jugoslavija I SSSR 1956–1971*; и Дарко Бекић *Jugoslavija u Hladnom ratu*; Када говоримо о југословенској политици несврстаности, користили смо две монографије: Драган Богетић, *Koreni jugoslovenskog opredeljenja za nesvrstanost* и Лео Матес *Nesvrstanost. Teorija i savremena praksa*. Литература која нам је помогла да разумемо значај штампе била је Љубодраг Димић, *Agitprop kultura: agitpropovska faza kulturne politike u Srbiji 1945-1952*; Јосип Броз Тито, *Referati sa kongresa KPJ (SKJ)*; и чланак Драгомира Бонцића, *Новинарска и дипломатска висока школа у Београду 1948-1953*; Наравно, користили смо чланке из научних часописа „Токови историје” и „Историја XX века”

Архивску грађу коју смо користили у нашем раду, потиче из Зборника докумената о југословенско-алжирским односима који је објавио Архив Југославије за 55 година од алжирске независности, који садржи документа о периоду након 1958. године.

2. Спољнополитички положај Југославије 1945-1962

2.1. Југославија под капом Москве

Завршетком Другог светског рата, Комунистичка партија на челу са Титом преузела је власт у Југославији. Априла 1945. године у Москви је потписан Уговор о пријатељству, узајамној и послератној сарадњи, чиме се југословенско руководство попут других држава народне демократије одрекло своје независности и подредило је Москви. У периоду 1945-1948. године Југославија је верно преузимала политичке, економске и културне моделе и обрасце понашања од Совјетског Савеза које је преносила у југословенско друштво.¹

Доношење Резолуције Информбироа (28.06.1948) као инструмента идеолошког обрачуна са "непослушним" југословенским руководством, изненадило је југословенску и западну јавност, која није очекивала идеолошки обрачун. Четврти конгрес КПЈ (1948) одбацио критике за идеолошко скретање и потврдио подршку Титу и југословенском руководству, што је у периоду до 1953. године довело до политичког, економског и пропагандног рата, између земаља народне демократије и Југославије. Стаљин није сматрао да ће притисци и изолација Југославије, довести до пукотине у „источном монолиту“. Реферати и одлуке Петог (1948) и Шестог (1952) конгреса КПЈ указују на све проблеме изоловане Југославије, која је посебно била погођена у економији. До Резолуције југословенски извоз је био доминантно опредељен ка државама народне демократије, да би до 1950/51. године, извоз ка њима био готово безначајан. Поред извоза сировина југословенска индустрија је била увозно зависна, све наведено довело је до nestaшица хране и социјалних тензија у друштву.² Посебан сегмент сукоба, био је пропагандни рат, у Југославији се под надзором агитпропа шире антистаљинистичка пропаганда величајући држање југословенских комуниста. У земљама народне демократије, југословенски емигранти су постали главни антијугословенски пропагандисти.

¹ Dimić Ljubodrag , Jugoslavija i Hladni rat: ogleđi o spoljnoj politici Josipa Broza Tita (1944-1974), Arhipelag 2014. 110.

² Josip Broz Tito, Referati sa kongresa KPJ (SKJ), Sarajevo 1977. 198

2.2. Мисија Запада: Одржавање Тита на површини

Сједињене Америчке Државе, Велика Британија и Француска признале су комунистичку власт у Југославији и настављени су дипломатски односи са Београдом. До доношења Резолуције ИБ-а, југословенска политика према западним државама била је идеолошки усмерена сталним одбијањем да прихвати сарадњу са Западом, у том контексту треба разумети тежак инцидент: обарање америчких авиона изнад Словеније. Труманова администрације је обазриво анализирао реакцију и деловање Москве и Београда након доношења Резолуције. Током првих месеци 1949. године америчка администрација је донела стратегију наступања према Југославији која је подразумевала да поред „дозиране“ економске помоћи, у случају претње совјетском инвазијом Југославији, треба испоручити војну помоћ. Са економском помоћи Југославији, Вашингтон је започео да би одржао социјалну стабилност у држави, а настављено је кроз привилеговане трговачке аранжмане извоза индустријске технологије за Југославију, а у другом кругу лобирањем америчке администрације код међународних и комерцијалних банака не би ли Југославија добила повољне кредите.³

У складу са „блоковским наступањем“ након америчке доделе помоћи Југославији, Велика Британија је са Југославијом склопила трговински уговор (1949). Током 1950. године политичке и економске везе Београда-Вашингтона-Лондона постале су све отвореније, док су односи Београд-Париз били скромнији и усмерени на преговоре око југословенске куповине оружја и војног материјала. У извештајима америчке амбасаде из Београда аналитички је представљено стање у југословенској привреди које је карактерисало: индустријска неразвијеност и преамбициозни планови индустријализације за чију реализацију је била неопходна америчка технолошка помоћ и повољни кредити. Посебан сегмент у извештајима заузимала је југословенска армија, што указује да је Труманова администрација показала велико интересовање за стање у слабо опремљеној југословенској армији, која је требала да се супростави совјетској инвазији. У складу са стратегијом, представници Труманове администрације су крајем 1950. године предложили Југославији да приступи америчком програму за војну помоћ.⁴

³ Bogetić D., Nova strategija spoljne politike Jugoslavije 1956-1961, Beograd, 2006. 54-62.

⁴ Исто, 74-77.

2.3. Пут Југославије ка Покрету несврстаних

Прве две деценије након рата обележила су два процеса хладни рат и процес деколонизације који је започео у Југоисточној Азији, да би се преко Блиског истока преселио у Африку. Деколонизација је била предуслов за настанак политике несврстаности, јер новонастале државе након победе против хегемоније колонијалних сила, нису желеле да идеолошким сврставањем, изгубе своју независност.⁵ У говорима лидера азирско-афричког ослобођеног света, истицане су жртве борбе за независност, и жеља да се она очува. Премијер Индије Нехру, је у свом говору рекао: „У сфери спољне политике Индија ће следити независну политику, држећи се по страни од политичке силе и оних група које су се сврстале једна према другој. Она ће се држати принципа слободe за зависне народе и противиће се расној дискриминацији ма где се она појавила. Она ће сарађивати са осталим мирољубивим нацијама(...)⁶

Корени југословенског опредељења за несвртану спољну политику су међународне околности: политички и економски притисак источног блока, а с друге стране притисак Запада на југословенско руководство да промени идеолошки курс, да се са социјалистичког и планског привредног модела трансформише у демократско друштво и тржишни привредни модел, као да подреди спољну политику Вашингтону.⁷ Југословенска спољнополитичка несврстаност стварана је периоду 1948-1953. године. Прва целина је период 1948/49. године када је дефинисано да се модел спољне политике Југославије ослони на Повељу Уједињених Нација и принципе: сарадње са свим државама без обзира на њихово уређење које признају независност Југославије и не желе да се мешају у унутрашње послове држава. На четвртом заседању Генералне скупштине ОУН 1949. године Е.Кардељ је рекао: „Могу ли државе са различитим системима да живе упоредно и да мирољубиво сарађују обезбеђујући чврст мир међу народима?“ којим је промовисан концепт мирољубиве конгзистичије.⁸ Друга целина је период 1949-1953. године који се зове периодом елeборације. У говору пред Народном Скупштином 1950. године, Тито је изложио четири принципа спољне политике Југославије који ће послати принципи

⁵ Leo Mates, *Nesvrstanost – teorija i savremena praksa*, Beograd 1970. 56-58.

⁶ Исто, 76.

⁷ Dimić Ljubodrag, *Jugoslavija i Hladni rat: ogleđi o spoljnoj politici Josipa Broza Tita (1944-1974)*, Arhipelag 2014. 73-75.

⁸ Dragan Bogetic, *Koreni jugoslovenskog opredeljenja za nesvrstanost*, Beograd 1990. 116-119.

несврстаности: Економска сарадња са свим државама на бази равноправности и међусобног признања независности; Политичка сарадња са свим државама с циљем одржања мира и сарадње у свету; Заступање и одбрана права пред међународним политичким телима права поробљених (колинизованих народа) на слободу и независност; и Борба против блоковске поделе света.⁹ На основу излагања Тита, Кардеља и других југословенских комуниста може се закључити да је Југославија до 1950. године дефинисала основне смернице ванблоковске спољне политике, која ће се допуњавати доктринама и ставовима земаља "ослобeђеног света" са којима је постојала историјска, политичка и економска подударност. Крајем јануара 1954. године Јосип Броз је у свом извештају о раду СИБ-а, указао на значај успостављања политичких и економских односа Југославије са земљама азијског и афричког континента који чине готово половину становништва света.¹⁰ Средином 1954. године Виђаје Лакшми Пандит сестра индијског премијера Нехруа, сусрела се са Јосипом Брозом на Брионима, током разговора индијска делегација се уверила да Југославија жели да настави са очувањем своје независности, што је било довољно да се Титу упути позив да посети Индију, што се поклопило са ранијим позивом председника У Ну-а да Тито посети Бурму.¹¹ Децембра 1954. и јануара 1955. године, југословенска делегације је посетила ове земље.¹² У разговорима са премијером Индије Нехром, председником Бурме У Ну-ом, у повратку у Суетском каналу са премијером Египта Насером, Тито је спознао да постоји „нови свет“ близак Југославији, свет који ће се окупити априла 1955. године на Конференцији Азијско-афричких земаља у Бандунгу и донети Резолуцију у којој се осуђује колонијализам у

⁹ Dragan Bogetic, *Koreni jugoslovenskog opredeljenja za nesvrstanost*, Beograd 1990. 197

Darko Bekić, *Jugoslavija u Hladnom ratu, Odnosi sa velikim silama 1949-1955*. Globus, 1988. 48-50.

¹⁰ Vladimir Petrović, *Jugoslavija stupa na Bliski istok*, Beograd 2007. 70.

¹¹ Dimić Ljubodrag, *Jugoslavija i Hladni rat: ogledi o spoljnoj politici Josipa Broza Tita (1944-1974)*, Arhipelag 2014. 132

¹² Индија и Бурма су 1948. године, стекле независност. Југославија је дипломатске односе са Индијом успоставила 1948. године, а са Бурмом 1951. године. У склопу успостављања спољнополитичке алтернативе Југославија је у Индији видела партнера, због идентичних ставова који су износили на седницама Савета безбедности УН. Жеља Београда за блиским односима, није одмах прихваћена код индијског руководства, које је у Југославији видело сателита Совјетског Савеза. Југословенски амбасадори у Индији Јоже Вилфан, Гојко Николиш и Јосип Терђа су у извештајима наводили незаинтереност Нехруа за југословенске ставове. У фокусу индијске политике била дешавања у арапском (муслиманском) свету до Египта, која су се рефлектовала на хинду-муслиманске односе Индија-Пакистан. Посета председника Јосипа Броза, Бурми и Индији имала је позитивну рефлексију на спољнополитички заокрет Југославије, јер је југословенска делегација успела да делегације Индије и Бурме заинтересује за концепт мирољубиве коезистенције. (Dimić Ljubodrag, *Jugoslavija i Hladni rat: ogledi o spoljnoj politici Josipa Broza Tita (1944-1974)*, Arhipelag 2014. 132-136)

Северној Африци. По повратку у Југославију, Јосип Броз је средином фебруара 1955 године у говору пред Народном Скупштином критиковао запостављеност азијског и афричког света у плановима југословенске администрације.

2.4. Нормализација односа Југославије са Совјетским Савезом

Након Стаљинове смрти марта 1953. године, ново совјетско руководство оличено у Никити Хрушчову, желело је да нормализује односе са југословенским комунистима и тиме приближи Југославију лагеру, што је преточено у писму које је упућено Титу, у коме се критикује деловање Стаљина. Обе стране совјетска и југословенска желеле су нормализацију односа, али је разлика међу странама постојала у размишљању како сарађивати након нормализације односа.¹³ Совјетски Савез је у периоду након нормализације односа, желео међудржавно и међупартијско јединство у склопу обновљеног „источног монолита“, док је Југославија желела међудржавне и међупартијске односе засноване на једнакости, независности, и праву сваке од стране на свој пут и форму социјализма. Економски односи две државе обновљени су потписивањем трговинског уговора крајем 1954. године, да би до краја 1956. године, поред трговинских уговора, СССР је кредитирао даљи индустријски развој Југославије. На позив Југославије совјетска делегација на челу са Никитом Хрушчовим је дошла у вишедневну посету Југославији током јуна 1955. године. Сврха посете огледала се у чину потписивања Београдске декларације (2 јун 1955), којом су се обе стране сагласиле да ће поштовати територијални интегритет и независност држава, али мирољубиву коегзистенцију међу народима без обзира на идеолошку опредељеност.¹⁴

Став југословенског руководства пренет је у Борби 30. маја 1955. године у време посете совјетске делегације: „На улицама Карловца са којих су кренула кола са члановима совјетске и југословенске државне делегације окупила се маса света која је манифестовала своју дубоку приврженост миру, своју активну подршку успешној југословенској спољној политици (подвукао Н.Д.) своју наду да ће југословенско-совјетски међународни разговори довести до позитивних и конкретних резултата.“

¹³ Dimić Ljubodrag , Jugoslavija i Hladni rat: ogledi o spoljnoj politici Josipa Broza Tita (1944-1974), Arhipelag 2014. 191-194.

¹⁴ Djoko Tripković, Jugoslavija i SSSR 1956-1971, Beograd, 2013. 19-21

2.5. Нова политика Југославије: кретање Југославије између блокова

Југославија је у периоду од 1956-1961. године, створала нову спољну политику, која је подразумевала блоковско несврставање и сарадњу са свим државама на принципима равноправности и једнакости.

Однос са социјалистичким лагером: Након необично дуге посете Јосипа Броза Совјетском Савезу (1-23. јуна 1956), током које су две делегације размениле политичка гледишта и продубили економску сарадњу новим совјетским инвестиционим кредитима за југословенску индустрију, врхунац посете је потписивање Московске декларације. Велика компромиснот приликом састављања текста декларације, када је на југословенски захтев усвојено да се текст односи на партијске односе СКЈ и КПСС, истовремено је избачен део око осуде колонијализма и империјализма – што сведочи да су обе стране желеле да се односи Москве и Београде наставе у пријатељском духу.¹⁵ Након Московске декларације наступио је период у коме је неповерење према југословенском руководству, била је главна карактеристика у односима Београда са социјалистичким лагером до 1961. године.

Узроци кризе у односима су: критичко иступање југословенског руководства према совјетској интервенцији у Мађарској (1956), криза је продубљена совјетским оптужбама за ревизионалним и одустајање од правог пута у социјализам, доношењем Програма СКЈ (1958).¹⁶ Све државе социјалистичког лагера нису имале конкретан став антијугословенског наступања. Најрадикалнију антијугословенску пропаганду производила НР Кина, Албанија и Мађарска, док је Совјетски Савез повремено производио пропаганду обрачуна са „југословенским ревизионизмом.“ Нарушавање односа, Југославију је највише погодило у економској сфери, јер је Москва одустала од трговских уговора и кредитирања пројеката индустријализације, што је поништило намеру југословенског руководства да ослањањем на Исток смањи економску зависност од Запада.¹⁷

¹⁵ Djoko Tripković, *Jugoslavija i SSSR 1956-1971*, Beograd, 2013. 29-31.

¹⁶ Dimić Ljubodrag, *Jugoslavija i Hladni rat: ogledi o spoljnoj politici Josipa Broza Tita (1944-1974)*, Arhipelag 2014. 186-188.

¹⁷ Исто, 197-199.

Односи са Западом: Током 50-тих година XX века, економска интеграција (Западне) Европе, била је тема у разговорима југословенске и делегација западноевропских држава. Наравно, Југославија географски није била западноевропска држава, као што ни југословенски режим се није руководио идеалима западног света, из чега произилази да је „интегрисана Европа” у Југославији видела одбрамбени механизам ка Истоку. До 1955. године, југословенско руководство је имало позитивно мишљење о концепту „интегрисане Европе”, да би након критике Запада због „случаја Ђилас” и путовања Јосипа Броза у Индију и Бурму, почело удаљавати од Запада, што је пратила нормализација односа са Совјетским Савезом, на крају Југославија је свој пут видела у сарадњи са азијским и афричким блоковски неангажованим земљама. Заузимањем оваквог спољнополитчког курса Југославије, значило је одбијање да приступи концепту уједињене Европе (Европска економска заједница) у којој је видела не само блоковско позициорање, већ и могућност понављања хегемонистичког искуства са Стаљином.¹⁸

Након 1955. године, постало је јасно да ће Југославија кроз сарадњу са ванблоковским државама тражити свој политчки ослонац. Сарадњу Југославије са државама “трећег света”. Вашингтон није одобравао, јер је у томе видео страх од ширења „идеологије неутралности“ по Европи, Африци и Азији. Учестали сусрети Тита-Хрушчова (1955/56) изазивали су различита мишљења код западних држава. Вашингтон је „пречесте сусрете“ гледао као добровољно враћање Југославије преинформбирским односима са Москвом. Југословенско питање је у Вашингтону створило две срује: Ајзерхаурову администрацију која је желела да настави са пружањем помоћи Титу и Конгрес који је захтевао прекид сваке помоћи Титу. У периоду 1951-1957. године Југославија је постала повлашћена држава у економској (Трипартитна помоћ 1951-1955) и војној сарадњи са Вашингтоном. Након 1957. године на југословенски захтев прекинут је програм војног снабдевања. Велика Британија је сарадњу Југославије са државама арапског света видела као претњу својим колонијалним интересима, али је наставила да одржава интезивне економске односе са Југославијом.¹⁹ Француска у којој је председник Владе био социјалиста Ги Моле (Guy Mollet) била је једина западна држава која је подржала блиске односе Београда

¹⁸ Никола Мијатов, „Југославија и уједињавање Западне Европе 1950-1958.” Токови историје, 2-3/2016, Београд, 2016. стр 180-192.

¹⁹ Bogetić D., Nova strategija spoljne politike Jugoslavije 1956-1961, Beograd, 2006. 79-84.

и Москве. Односи Југославије са Француском су након 1958. године, доживели кризу због југословенске подршке независности Алжира, који ће довести до краткотрајног прекида односа. Након замрзавања совјетских кредита, намера југословенског водства да смањи зависност Југославије од помоћи Запада, редефинисана је у наставак сарадње са Западом, који је након 1958. године, престао са додељивањем помоћи и постао кредитор Југославије.

У периоду након 1956. године Југославија је своју економију прилагођавала тржишту држава Западне Европе, са којима је потписивала трговинске уговоре и валутне уговоре. У склопу нове спољнополитичке оријентације 1956-1961. године, Тито је средином 1956. године са представницима „маргинализованог света“ Насером и Нехруом потписао Брионску декларацију, такође са државама "трећег света" Југославија је потписала трговинске уговоре и успоставили дипломатске односе, а септембра 1961. године у Београду, представници 25 земаља, основали су Покрет блоковски неангажованих земаља.

3. Штампа у Југославији

Предратно и ратно искуство комуниста, натерало је Партију да непосредно након ослобађања Београда, успостави контролу над друштвеним и политичким животом и започне са партијском пропагандом. Са активном пропагандом у штампи, КПЈ започела је пре формирања Привремене владеДФЈ (марта 1945. године) објављивањем идеолошки обојених чланака у београдским листовима "Политика"²⁰ и "Борба"²¹ са намером да повећају подршку у народу. Надгледање и извођење свих видова пропаганде марксистичко-лењинистичке идеологије, било је у надлежности партијки руковођене структуре - Агитпроп.

Процес национализације својине, обухватио је штампарије, новинска и издавачка предузећа. Све време постојања социјалистичке Југославије штампа је била под државном контролом, јер је Партија захтевала да писање штампе буде у функцији изградње државе,

²⁰ Владислав Сл Рибникар, потомак породице оснивача листа и носилац Партизанске споменице, је заједно са групом новинара обновио је рад листа Политика 28. октобра 1944. године.

²¹ Дневни лист Борба био је новоуспостављени новински лист у Југославији, који је настављао традицију истоименог листа који је основан 22. фебруара 1922. у Загребу, као "Орган комунистичке партије".

што је подразумевало да свако лице пре именовања на место директора или уредника новина мора имати предходну сагласност Партије. Постављење на дужност, схватили су као партијски задатак који морају да изврше. У намери да штампа и новинари буду партијска полуга у мобилизовању и индоктринацији народа, Партија (Агитпроп) није имала довољно поверења у предратне новинаре, док се с друге стране, суочавала са недостатком школованог и обученог новинарског кадра за извршавање партијских пропагандних задатака. Проблем „образованог и лојалног кадра” решен је оснивањем Новинарско дипломатске високе школе 1948-1953, коју су могли да упишу проверени скојевци и партијци, и чији је рад усмеравао и контролисао Агитпроп ЦК КПЈ.²²

Комунистичке власти су законима и административним мерама уређивали стање у издавачкој и штампарској делатности.²³ Марта месеца 1945. године ЦК КПЈ је издао Директиву о реорганизацији пропагандно-агитаторске структуре, која је налагала да сви комитети у својој организацији имају комисије за штампу, чији се задатак састојао од цензурисања негативних новинских чланака по интересе Партије.²⁴ Комунисти су желели да успоставе контролу над новинарима и штампом, те су донета два закона о штампи (1945 и 1960). Први Закон о штампи донет је 31. августа 1945. године, по узору на совјетски закон, у члану 1. прокламована је слобода штампе, која се у југословенској пракси није поштовала. Члан 6. закона дефинисано је да лица која су била сарадници окупатора или су ранијем писањем нису радили у интересу државе не могу бити власници, уредници и новинари у штампи, издавачким кућама и штампаријама. Поменути чланом закона, комунистичке власти су се “у складу са законом”, обрачунавале са антикомунистичким елементима. Након сукоба са Информбиром, Закон о штампи измењен је у делу, да пре дистрибуције стране штампе у Југославији, била је потребна дозвола Министарства унутрашњих послова.²⁵ На четвртом конгресу КПЈ (1948) у свом реферату Милован Ђилас, је говорећи о улози Партије у време сукоба са Информбиром, рекао: “Улога агитпропа у ово време: (...) да воде општу политичку контролу у првом реду у форми помоћи – над партијским и другим публикантима и плановима издавачким кућа и

²² Мр Драгомир Бонцић, „Новинарска и дипломатска висока школа у Београду 1948-1953.”, Токови историје, 3/2016, Београд, 2016, 80-84.

²³ Љубодраг Ђимић, Агитпроп кultura: агитпроповска фаза културне политике у Србији 1945-1952, 1988, 142-149.

²⁴ Бранко Петрановић, Момчило Зечевић, Југославија 1918-1988, Рад, 1985. 769

²⁵ Мр. Данијел Кежић, Писани медији из времена социјалистичке Југославије у контексту историјских извора (1945-1976), Токови историје 2013-1, 241.

усмерању њиховог рада.”²⁶ На основу анализе писама и реферата са конгреса, које су председник Тито и други чланови југословенског руководства упућивали новинарској друштвеној заједници, можемо закључити колико је штампа била важан инструмент у успону комуниста на власт и за каснију промоцију успеха југословенског руководства у народу. У писму Савезу новинара Југославије поводом десетогодишњице Савеза, Тито је навео: „Наша штампа је слободна као што мора да буде слободна у једној земљи која ствара свој живот на принципима социјалистичке демократије, али она мора бити строго принципљена у складу са политиком наше народне власти (подвукао Н.Д.), с настојањима да се остварују сви они задаци који воде у социјализам(…)“²⁷

На VII конгресу СКЈ (1958 године) председник Тито је критиковао негативне тенденције у новинарству, које су настале с намером или из незнања и указао на добре примере са којима треба наставити. Прва реченица с којом је започео говор о штампи, гласила је: „Штампа је врло важно средство у борби за остварење социјализма (...).“ Наводећи значај штампе у послереволюционарном периоду као оруђа које мора бити оштро и светло, Тито је рекао : „(...) новинари не могу имати монопол на тумачење догађаја, а новински листови не могу бити независан друштвени фактор, већ у свом раду мора бити контролисана од најодговорнијих органа друштва.“ Највећи део сегмента о штампи, био је посвећен дефинисању улоге новинара, да својим писањем о унутрашњим и спољнополитичким збивањима, раде у интересе земље, и догађаје тумаче кроз призму идејно-политичке линије Југославије, посебно је напоменуто да новинар мора имати“ пуно повјерења у остварењу циља коме тежи радничка класа и друштво у цјелини.” Рефератом је посебна пажња скренута новинарима да не заузимају самосталне ставове по спољнополитичким питањима, већ да се консултују са партијским органима , у супротном самоиницијативно писање има негативан утицај на интересе Југославије. Сегмент о штампи на седмом конгресу Тито је закључио речима да се мора улагати у подизање ”идејних, политичких и стручних квалитета наших новинара.”²⁸

²⁶ Ljubodrag Dimić, Agitprop kultura: agitpropovska faza kulturne politike u Srbiji 1945-1952, 1988, 245-246

²⁷ Борба, 20. децембар 1955.

²⁸ Josip Broz Tito, Referati sa kongresa KPJ (SKJ), Sarajevo 1977. 317-319

У зависности од тога колико је садржај новинских чланака био идеолошки обојен, штампу сврставамо у три групе: 1) слободна 2) контролисана и 3) диригована. У првим деценијама нове Југославије, штампа спада у групу дириговане. Процес "либерализације југословенске штампе" одвијао се у неколико периода након 1945. године. У постреволуционарном периоду у Југославији је примењиван "Совјетски модел дириговане штампе (1945-1952)", у коме су текстови имали изражен идеолошки садржај, циљ штампе био је да васпита становништво у социјаличком духу и да легитимизује комунистичку власт. Одбацивањем совјетског модела, уведен "*Југословенски модел дириговане штампе (1952-1961)*", у овом периоду у штампи се уместо пропагирања совјетског модела социјализма (стаљинизма) инсистира на југословенском моделу социјализму. Садржај штампе почиње да испуњава своју информативну функцију, јер се у чланцима анализирају збивања у Југославији и у свету. У периоду након увођења самоуправљања, новинари су постали приморани да у чланцима изражавају своје ставове о политиким и економским темама.²⁹

4. Позадина устанка у Алжиру

Након Другог светског рата, формирана је Четврта Француска република, која је устанком незадовољних официра у Алжиру маја 1958. године, нестала са историјске позорнице. У члану 60. Устава Четврте републике било је написано да се Француска Унија састоји од Француске Републике коју сачињава метропола, департмани, прекоморске територије и придружених територија и држава. Након 1945. године, немаштина и сиромаштво били су свакодневна појава у Алжиру, на које француске окупационе власти нису обраћале довољно пажње већ су били фокусирани на борбу против комунистичких елемената које су оптуживале за све недаће у Алжиру. У крви угушени "мајски немири" 1945. године, када су Алжирци на позив РРА (*Parti populaire algerien*) демонстрирали против француске колонијалне управе, били су важан елемент у колективном сећању устаника за време алжирског ослободилачког рата.³⁰

²⁹ Мр. Данијел Кежић, Писани медији из времена социјалистичке Југославије у контексту историјских извора (1945-1976), Токови историје 2013-1, 244-245.

³⁰ Zdravko Pečar, *Alžir do nezavisnosti*, Prosveta, 1967, 262-266.

MTLD³¹ представља алжирску националну странку коју је подржавао највећи проценат алжирског становништва. Поменута странка је са релетивним успехом учествовала на изборима за Општи сабор (алжирску скупштину) и француску скупштину. Током 1947. године француска скупштина је донела Статут за Алжир, којим је дефинисано да је генерални гувернер на челу административног апарата, у изборном систему учествовала су два неравноправна сталежа, привилеговано европско становништво које је имало загаратовану већину места у Општем сабору и непривилеговано арапско становништво. Статут се није никада у потпуности поштовао изузев изборног законодавства, чиме се остваривала премаћ француског (колониистичког) елемента у руковођењу Алжиром.

Након што је МТЛД увидела да парламентарном борбом неће добити уступке од француских власти, МТЛД је формирао ратоборно крило под називом OS за борбу против француских полицијских органа. На конгресу МТЛД (1948) ратоборно крило је остварило доминантан утицај у странци, што је довело до сукоба припадника OS-а са врхом партије. Француки органи безбедности су до 1952. године притвориле и протерале чланове OS-а.³² У периоду 1953/54. ратоборна струја у партији добила је нови замах изласком из затвора ранијих чланова OS-а и успоставом контаката са алжирском емиграцијом у Француској, чиме је дошло до постепеног обнављања ратоборног крила унутар МТЛД, које је понело назив CRUA - које се залагало за револуционарну борбу против француских окупатора, за разлику остатка партије које се бавило догматиком. На састанку 22 истакнута члана МТЛД (познатије као-Комитет 22), одлучено је да се 1. новембра 1954. године, покрене борба против француских власти, за ослобођење Алжира.³³ Процес деколонизације Алжира треба посматрати у контексту деколонизације афричког континента.

4.1. Односи Југославије и Француске

Након Другог светског рата Југославија и Француска наставиле су дипломатске односе преко амбасаде у Паризу и конзулата у Марсеју који је био задужен за односе са француским прекоморским територијама. Југославија је код француских власти, без успеха покушавала да добије дозволу за отварање конзулата у Алжиру или Мароку, јер су

³¹ 1946. године, француске колонијалне власти у Алжиру забраниле су име PPA (Party populaire algerien), што је условило промену имена у МТЛД (Покрет за победу демократских слобода).

³² Zdravko Pečar, Alžir do nezavisnosti, Prosveta, 1967,331-335.

³³ Исто, 341-344.

француске власти своје прекоморске териоторије резервисале за француски капитал.³⁴ Срђа Прица југословенски амбасадор у Паризу, у телеграму упућеном Министарству иностраних послова Југославије, од 8. фебруара 1954. године, наводи карактеристике југословенско-француских односа у периоду 1949-1954. године. Укупне политичке, економске и културне односе Париза и Београда, амбасадор карактерише као недовољно развијене због нестабилности француских влада, што утицало на непостојање континуитета дијалога два руководства, као и различита гледишта Француске по питању решавања „Тршћанске кризе” и југословенске подршке процесу деколонизацији.³⁵

³⁴ Petrović Dragan, Francusko-jugoslovenski odnosi u vreme Alžirskog rata 1952-1964, Beograd 2009. 157-167.

³⁵ Исто, 187.

5. Почетак устанка - године ослушкивања дешавања

Извештавање београдских дневних листова о алжирској кризи, у периоду последњих месеци 1954.године - све до посете Тита Паризу (април, 1956.), није заузимало „превише простора” у штампи - зато у контексту писања штампе овај период можемо означити као „године ослушкивања дешавања” у Алжиру. С друге стране београдски листови *Борба* и *Политика* су у истом периоду, спољнополитичку рубрику посветили извештавању о Лондонској конференцији европских сила, односима Исток-Запад, Споразуму о тршћанском питању, Афирмисању политике мирољубиве коегзистенције - промовисању путовања југословенске делегације у Индију и Бурму, Бандушка конференција, Нормализацији односа Београда и Москве (...).³⁶ Писање београдске штампе о Северној Африци у периоду 1954/56. може се поделити на две целине: прва целина се односи на писање о значајној арапској држави за југословенску спољну политику – Египат, одакле је чланке за *Борбу* писао Здравко Печар³⁷ а другу целини чине чланци о национално (ослободилачким) покретима у Тунису, Мароку и Алжиру.

Југославија током првих година трајања алжирског устанака није дефинисала политички став о алжирском питању, већ је само декларативно на међународним политичким форумима - Генерална скупштина УН подржавала деколонизаторске процесе на Северу Африке.

³⁶ Посета Индији и Бурми била је добро припремљена, при Министарству иностраних послова формирана је комисија за ширење пропаганде делатности.

"Предстојећа посета маршала Тита Бурми ојачаће пријатељство двеју земаља" *Борба*, 9. октобар 1954. стр 3

"Делхи је поносан што ће га посетити председник Тито" *Борба*, 11. октобар 1954. стр 3.

"Посета председника Тита природан резултат јачања пријатељства ФНРЈ с Бурмом и Индијом" *Борба*, 28. октобар 1954. стр 3.

"Претседник Тито отпутовао бродом Галеб у посету Индији и Бурми", *Борба*, 2. децембар 1954. стр 3.

"Азијским земљама је лако да успоставе срдчане односе с Југославијом", *Политика*, 11. децембар 1954. стр 3

"Претседник Републике Тито стиже у Бомбај сутра ујутру", *Политика*, 15. децембар 1954. стр 4.

"Данас у пет часова ујутру претседник Републике Тито ступиће на тле Индије", *Борба*, 16. децембар 1954.

"Југословенска искуства привлаче нарочиту пажњу у Индији", *Политика*, 31. децембар 1954. стр 3.

³⁷ Југославија је након Другог светског рата обновила дипломатске односе са Египтом. Након Египатске револуције 1952. године, Југославија је за амбасадора поставила Марка Никезића. Египат је за Југословију имао спољнополитички значај, јер је Југославија преко Египта желела да се повеже са арапским светом. Дневне новине су преносиле дешавања на Блиском истоку:

"Инцидент на израелско-египатској граници" *Борба*, 31. октобар 1954. стр 3.

"Муслиманска браћа настоје да у име вере униште нацију", *Политика*, 1. октобар 1954. стр 4.

"Обрачун са Муслиманском браћом" *З.Печар*, *Борба*, 8. децембар 1954. стр 3.

"Зашто је Насер морао да отступи" *З.Печар*, *Борба*, 13. децембар 1954. стр 3.

„Ослањање на сопствене снаге” *З.Печар*, *Борба*, 28. јануар 1955., стр 3.

„У Египту придају посебан значај разговорима Нехру-Насер” *З.Печар*, *Борба*, 16. април 1955. стр 3.

Увидом у дипломатску преписку С.Прице и А.Беблера, југословенских амбасадора у Паризу са Министарством иностраних послова Београду у периоду 1954-56. године, може се закључити да је Југославија помно пратила дешавања у Алжиру, али да још увек није дефинисала став према алжирском питању, јер је била фокусирана на резултате посете Јосипа Броза земљама Трећег света.³⁸ Оваква позиција Југославије значи да су дешавања на Северу Африке, од стране југословенског руководства посматрана као унутрашње политичко питање Француске.

Хронолошке границе рада, одређене су периодом трајања Алжирског рата од 1. новембра 1954. до 19. марта 1962. када је потписан Евијански споразум, којим је Алжир кренуо путем независности. Првог новембра 1954. године почео је крвави устанак у Алжиру, који ће трајати осам година након чега ће Алжир добити независност. Почетак устанка у Алжиру, код уредника листа *Борба* није завредео већу пажњу јер је 2. новембра 1954. године, у рублици "*Кратке вести из иностранства*" пренета агенцијска вест АФП-а : "*АЛЖИР - Тридесет нових атентатора. У Алжиру су националисти извршили прошле ноћи око тридесет атентата. Атентати су се десили претежно у области Константина, недалеко од туниске границе.*"

С друге стране лист *Политика*, је немирима у Алжиру посветила више пажње. На насловној страни *Политике* 2. новембра 1954. године, објављен је чланак о алжирској кризи с насловом "*Талас атентата изазвао узнемирење у Француској јавности*" у тексту се наводи узнемирење француске јавности које је засновано на чињеници да су немири у до тада мирној француској административној јединици – Алжиру, повезани са немирима у Тунису и Мароку с циљем да се француска управа избаци из Северне Африке. У наставку чланка *Политика* је пренела исечке из француских медија који позивају владу да пошаље безбедносне снаге и успостави ред и мир у Алжиру, што се убрзо обистинило јер је Француска забранила алжирски национални покрет на челу са Месали Хаџом, док су у Алжир послати блиндиране јединице и падобранце.

³⁸ ДА МСП РС, 1955, Француска, ф-18, Телеграм С.Прице од 17. фебруара 1955. СМПП-а, у коме се наводи да у Алжиру у областима Ореса, Калибије и Блида завладало неколико хиљада алжирских устаника који пружају отпор француској војсци. Као истакнутије предводнике устанијка амбасадор С.Прица наводи странку МТДЛ и вођу Месали Хаџа, као и чињеницу да у Алжиру живи 1,2 милиона Француза.

ДА МСП РС, 1955, Француска, Телеграм А.Беблер од 7. октобра 1955. СМПП-а, у коме се наводи да француска влада као и читава политичка сцена немају модел преговора са алжирским устаничким представницима.

У наставку овог поглавља покушаћемо да представимо струкуру дневне штампе. У листу *Борба у „годинама ослушкивања дешавања”* информације о алжирском рату могле су се прочитати из два извора: први је стална рубрика „*Кратке вести из иностранства*”, која је преносила кратке вести о међународној политици, односно дешавања у Алжиру, које су преузимане од страних новинских агенција, преносимо структуру вести: „У алжирском масиву Орес почеле операције против побуњеника” (10. октобар 1954.); „Нова акција француских падобранаца у Алжиру” (23. октобар 1954.); „Алжир-Откривена нова завера”(26. децембар1954.); „Сукоб француских падобранаца и побуњеника” (10. јануар 1955.); „Француске снаге преузеле офанзиве у масиву Орес” (20. јануар 1955.); „Алжир-Пресуда члановима Покрета за победу демократских слобода” (5. фебруар 1955.); у овој рубрици су често објављиване подаци и броја убијених: „Алжир-У сукобу са батаљоном падобранаца погинуло је 6 побуњеника.Сукоб се десио у Суди Алибу Набу, 6 је погинуло, а 17 побуњеника је заробљено.” (15. март 1954.); „Алжир-Сукоб између полиције и побуњеника”(12. мај 1954.); Нови атентати у Алжиру” (13. август 1954.); „На читавој територији Алжира проглашено опсадно стање”(30. август 1954.) (...).

Други извор информисања о алжирској кризи, читаоци *Борбе*, могли су да прочитају у чланцима Богдана Пешића-извештача листа *Борбе* из Париза, у којима се *не осликавају-доносе ставови Југославије* према алжирском питању, већ су информативне природе и њиховим читањем се могу реконструисати хаотична дешавања у друштвеном и политичком животу владиног кабинета и Парламента у Француској.³⁹ Први чланци Б.Пешића о француским погледима на северноафричке ослободилачке покрете, почели су да се објављују крајем јануара 1955. године, и све време алжирског рата биће сталан сегмент у *Борби*. Навешћемо и анализираћемо наслове и садржај појединих чланака Б.Пешића, који су објављени током 1955/56. године : „Стални вихор француског кабинета” (29 јануар 1955); „Ново ватрено крштење у Паризу” (1. фебруар 1955.); „Пао Мендес-Франсов кабинет”(6. фебруар 1955.); „Предлог за реформу француског устава” (15. март 1955.); „ Разноврсни погледи на погоршано стање у Алжиру”- представља први аналитички чланак Б.Пешића који се за разлику од предходних не ослања на пуко

³⁹ Богдан Пешић (1911-1998), предратни новинар у листу „Студент”, члан КПЈ, учесник Другог светског рата и логораш. Био је новинар-извештач из Париза, Лондона и Јужне Америке. Био је новинар и уредник у листовима „Народни студент” „Јеж”, „Политика”, „Борба” и „Вечерње новости”. Објавио је књиге „Крај Четврте републике” и „Јужноамеричке диктатуре”.

преношење писања француске штампе о инцидентима у Алжиру и немоћи француског генерала Сустела пред устаницима. У првој реченици овог чланка Пешић преноси агенцијску вест АФП-а „активности терориста (подвукао Н.Д.) узело је облике праве гериле и проширује се на целу област Константина, изазива је у Паризу све већу забринутост (...)” У наставку чланка наводећи да је за Француску горући проблем Северна Африка, односно устанак у Тунису који ће бити решен прихватањем Неодестура, да Тунис добије унутрашњу аутономију, са марокански покретом Истиклал француска влада ће пронаћи сличан модалитет решења устанка у Мароку, док говорећи о Алжиру, Пешић каже „не може се решити на основу захтева различитих националних покрета чије се концепције о будућности Алжира и његовог односа према Француској крећу од унутрашње аутономије до независности.” Наравно, Пешић је изнео истинит податак јер у прво време алжирског устанка, ни француска влада није знала ко је на челу алжирског устанка, да ли Месали Хаџ у Паризу или група око Бен Беле у Алжиру, што сазнајемо из чланака З.Печара али и историјске грађе о алжирском рату.⁴⁰ „У неколико гарнизона у Француској војници одбили наређења за покрет у северној Африци” (9.октобар 1955.); „У Француској више гласова за политичко уместо војно решавање алжирског проблема” (8. јануар 1956.); „Алжирски проблем постаје поново комплексан јер се не може изоловати од Марока и Туниса” (12. јануар 1956.); „Молеова политика дугог даха у Алжиру” чланак започиње : „Алжирски проблем који се на лицу места приказује као крвава свакодневна драма, у Француској узима све више вид драматичног сукоба свести, интереса националних и личних, традиционалних схватања о „величини Француске” а исто тако традиционалног појма слободе и слободарства (...)”⁴¹

У листу *Политика* у периоду „ослушкивања дешавања”, текстови о алжирском питању у спољнополитичкој рубрици подједнако се појављују као у *Борби*, с тим да су извештавња везана само за један извор - спољнополитичку рубрику, аутори чланака су Живко Милић новинар у београдској редакцији до су Слободан Глумац и Леон Давичо извештачи *Политике* из Париза. Чланци поменутих новинара о алжирској кризи су информативне природе.

⁴⁰ „Разноврсни погледи на погоршано стање у Алжиру”, Борбе 24. мај 1955. стр 3.

⁴¹ Борба, 16. март 1956. стр 3,

Читањем страница листова *Политика* и *Борба*, у почетној фази рата - који смо означили као време ослушкивања дешавања, може се закључити да се извештавање о инцидентима у Алжиру пре почетка рата – пре новембра 1954. године, битно не разликује од извештавања о инцидентима у Алжиру у првим месецима рата - након новембра 1954. године и током читаве 1955. године. Када анализирамо писање штампе о првим данима алжирског рата, уочава се да у чланцима нису наведени разлози зашто су у алжирским градовима започели инциденти, такво писање штампе лежи у чињеници да су се „побуњенички инциденти” у Алжиру дешавали у континуитету након завршетка Другог светског рата о којима је штампа извештавала, те зато штампа у побуњеничким инцидентима током новембра 1954. године, није препознала почетак рата, већ континуитет са ранијим инцидентима. Промене у извештавању за време ратног периода у односу период пре тога, односе се на учесталије текстове о „алжирској кризи” или „алжирском питању” - како су новине назначиле дешавања у Алжиру. Општи тон извештавања београдске штампе о дешавањима у ратом захваћеном Алжиру, био је непристрасан, партијски неусмераван ни цензурисан, за чиме није било потребе јер југословенска влада није дефинисала став о алжирском питању.

Незаузимање ставова југословенске дипломатије о алжирском питању током прве фазе алжирског рата, утицало је на *једностраност извора* код новинара београдских листова, који су искључиво користили информације из француске штампе и европских агенцијских новинских кућа, не узимајући у обзир чланке из штампе арапског света, која је у исто време писала о храбрим алжирским, мароканским и тунижанским ратницима, док је о „побуњеницима или терористима из Алжира” писала француска а у својим чланцима преносила београдска штампа. Прве две године алжирског рата (1954-56), извештавање штампе се ослањало на преношење агенцијских вести светских новинских агенција, као и исечака из чланка француске штампе, са тек повременим ауторским чланцима новинара-извештача из Париза о француском и међународном сагледавању алжирске кризе. Анализом чланака о алжирском рату, може се закључити да се веома често свде на *обавештавању о нечему што је учињено или се у блиској будућности намерава учинити, без изношења дубље анализе алжирског питања*. Управо зато у првој фази алжирске кризе 1954/56. чланке које говоре о алжирском рату сврставамо у *информативне текстове* у којима није присутна пристрасност ка једној од страна или идеолошка

обојеност.⁴² У једном аналитичком чланку тог времена, приказано је како француска влада, политичке странке и обични Французи, гледају на Алжир - значајни сегмент део француског идентитета, за разлику од Туниса и Марока за које су француске власти биле спремне на већа попуштања. У чланку су пренете речи Франсоа Митерана - министара унутрашњих послова у влади Пјер Мендес-Франса о Северној Африци, одражавају политику владе „Без Северне Африке нема за Француску историјске перспективе. Сто двадесет година присуства у Алжиру, 75 година година у Тунису, 40 у Мароку, требало је да нас поуче да избегнемо ово непрекидно колебање између бесмислене употребе силе и безсадржајног попуштања. Крајње је време да се према Северној Африци наша политика измени од „а” до „зед”.”⁴³

5.1. Посета Јосипа Броза Паризу и југословенски став о Алжиру

Непосредно пре одласка у Париз, Јосип Броз је примио телеграм од Мулаја Мербаха, секретара Алжирског националног покрета, у коме је стајала молба од вође Алжирског националног покрета Месали Хаџа и алжирског народа да се у разговорима са француском делегацијом заложи за право алжирског народа на самоопредељење, као што се раније залагао за права колонизованих арапских народа.⁴⁴ Наравно, пре пута у Париз, југословенска дипломатија је стварајући став о алжирском питању, узела у обзир дешавања на алжирском фонту који су добијани из извештаја југословенских амбасадора из Париза и писања штампе као и ставове међународне политике.

„Ги Моле тражи специјална овлашћења за акцију у Алжиру” (3. март 1956.); „Губитак Алжира значио би за Француску губитак целе Африке” (10. март 1956.): „У Алжиру све критичније стање због поштрених борби између устаника и француских трупа”- три подналова овог чланка додатно описују драматичност и сложеност ситуације -

⁴² „У борбама против Алжираца Француска употребљава блиндиране јединице и падобранце” Политика, 7. новембар 1954.стр 2.

„Француска упућује нова појачања у Алжир”, Политика, 12. октобар 1954. стр 3.

„Француска неће допустити страну интервенцију у Алжиру” Борба, 26. новемар 1954. стр 3.

„Француска скупштина усвојила закон о вандредним мерама у Алжиру”, Борба, 2. април 1955. стр 3.

„Заведена цензура листова у Алжиру” Политика, 25. април 1955. стр 2.

„Опасно стање у деловима Алжира” Борба, 25. мај 1955.стр 3.

⁴³ Борба, 1. фебруар 1955. стр 3.

⁴⁴ АЈ 837, КПП, I-a-1, Телеграм Мулај Мерхаба- гелералног секретара Алжирског националног покрета – маршалу Титу

„три стотине погинулих и рањених у току једног дана борби” ; „несугласице у Ги Молеовој влади” и „десница тражи тотални рат” (2. април 1956.). Наведени наслови чланака су само неки од више десетина наслова о алжирском рату из листа *Борба* у данима непосредно пре сусрета Јосипа Броза и Ги Молеа. Чланци недвосмислено говоре о ванредности и драматичности ситуације, отворености сукоба који су се дешавали између устаника и француских војника, јасно упућују зашто је Југославија морала да дефинише свој став о алжирској кризи пре одласка у Париз. Неколико дана пре сусрета две делегације *Борба* је 7. априла 1956. године, на насловници објавила речи Ги Молеа „Необично се радујем сусрету у Паризу са југословенским претседником маршалом Титом” у истом броју листа у спољнополитичкој рубрици најсадржајнији чланак имао је наслов „У Алжиру жестоки сукоби”.

Важнији део у склапању југословенског става према алжирској кризи, чинили су ставове лидера земаља са којима се Јосип Броз сусрео у првим месецима 1955. године. Насер је свесрдно подржавао алжирске устанике, с друге стране новинске агенције су често објављивала док су београдске новине преносиле став Индије: „Индија саопштила своју забринутост због недавних догађаја у Северној Африци (Рајтер)”⁴⁵

Посета председника Јосипа Броза Француској, почетком маја 1956. године, је значајан догађај јер представља тренутак када је Југославија кориговала свој неутралан став „ослушкивања дешавања” на алжирском ратишту. Посета је била пропраћена од београдске штампе бројним чланцима и извештајима из Париза.⁴⁶ Непосредно пред одлазак југословенске делегације у Париз, штампа је пренела вест из француске штампе да ће у Каиру алжирски устанички прваци формирати Привремену владу Алжира,⁴⁷ што је умногоме утицало да се питање Алжира озбиљније размотри на састанку двеју делегација. Уочи посете југословенске делегације Паризу, секретар иностраних послова К.Поповић је у изјави за штампу на питање „Шта мислите о ситуацији на Северу Африке ? “

⁴⁵ Борба, 10. септембар 1955. стр 3.

⁴⁶ „Посета претседника Тита Француској биће користан допринос јачању међународне сарадње”, Политика, 5. мај 1956. стр 4.

„Пријатељски Париз свечано дочекао председника, Тита”, Политика, 8. мај 1956. стр 3.

⁴⁷ „Разговори су врло корисни и воде се у духу међусобног разумевања”, Политика, 9. мај 1956. стр 3.

⁴⁷ „Избегличка алжирска влада у Каиру ?”, Борба, 6. мај 1956. стр 3.

одговорио „ Наше је мишљење да је пожељно и да је могуће да овај проблем буде решен на демократској основи где би се водило рачуна о легитимним интересима двеју заинтересованих страна и ако баш хоћете, о њиховом заједничком интересу који је општи интерес.“⁴⁸

На одласку у званичну посету Француској председник Тито је изјавио: „Одлазим из Југославије носећи срдачне поздраве и најбоље жеље пријатељском народу Француске.“⁴⁹ Насловница и спољнополитичка рубрика листа *Борба* дана 9. маја 1956. године, биле су под насловом „Претседник Тито и премијер Моле започели француско-југословенске политичке разговоре.“ У тексту су пренете теме разговора из палате Магињон којима су присуствовали Ги Моле и министар спољних послова Кристијан Пино, а југословенску делегацију чинили су Јосиф Броз и секретар за иностране послове Коча Поповић.⁵⁰

Информације о смерницама расправе двеју делегација о алжирском питању, *Борба* је пренела: „Са Француске стране иако незванично влада уверење да ће Моле покушати да југословенским гостима подробније објасни ситуацију у Алжиру и Северној Африци.“ Следећег дана *Борба* и *Политика* пренеле су речи Ги Молеа, који је одговарајући на питања шта су делегације разговарале о Северној Африци рекао: „ми смо председнику Титу изнели наш пројекат о помоћи неразвијеним земљама и изложили ситуацију у Северној Африци поготово у Алжиру (...).“

У изјави за штампу југословенска делегација је о разговорима у Магињону изнела мишљење: „Један од услова који омогућава успешну размену мишљења између француских и југословенских државника је и то што Француска има пуно разумевање за политику несврстаности коју води наша земља. С друге стране Југославија се увек

⁴⁸ *Борба*, 30. април 1956. стр 3.

⁴⁹ *Борба*, 6. маја 1956. стр 3.

⁵⁰ Састанку двеју делегација присуствовао је амбасадор др Беблер који је секретаријату за иностране послове послао телеграм у коме је навео о чему су делегације разговарале: Побољшање економских односа, нуклеарно разоружање и Алжирско питање. Две делегације су детаљно разматрале Алжирско питање са Француске стране говорио је искључиво Ги Моле који је арапску експанзионистичку политику поредио са Хитлеровом и Стаљиновом експанзионистичком политиком, такође је јасно подвукао да Француска не изједначава Тунис и Мароко са алжирским случајем, и да Француска одбија референдум или било које стране мешање у унутрашња питања Француске. На крају, Ги Моле је затражио од Тита посредништво код египатског премијера Насера за смиривање тензија у Магребу. Тито се заложио за крај рата у Алжиру, разумео је Француске интересе на Магребу и на крају предложио да се уместо војне интервенције Француске предузму економске интервенције од које би сви грађани Магреба имали користи.

радовала сваком Француском успеху било да се ради о економској консолидацији било учвршћавању њене унутрашње политичке ситуације и најзад сваком побољшању односа између држава које улазе у оквир Француске уније. Стога размена мишљења о неким Француским проблемима, рецимо о Северној Африци и Алжирском питању практично је могућа (...). Захваљујући разумевању за Француске интересе, а и за оправдане захтеве Алжира приступајући са много разумавања једном замршеном и осетљивом питању Југословени доказују до које мере им је стало да Француска консолидује своју унутрашњу ситуацију (...)⁵¹

Читајући коминике о југословенско-француским разговорима, може се закључити да две стране нису постигле компромис по питању устанка у Алжиру јер је у њима писало: „ У току искрене размене мишљења о проблемима Северне Африке, председник владе Ги Моле изложио је посебну ситуацију Алжира и политику коју тамо примењује француска влада . Претседник Тито му је пружио уверавања да ће југословенска влада подржати све напоре у циљу либералног решавања алжирског питања.”⁵² Лист *Политка* преносећи детаље са конференције Коче Поповића, наводи да се питања новинара упућена државном секретару за иностране послове могу поделити на две теме, прва је односи Југославија са Истоком а друга је да ли ће Југославија посредовати решавању алжирске кризе. Одговарајући на питања везана за алжирско питање, Коча Поповић је рекао: „ Југославија нема амбиције да буде посредник у разним споровима. Али целокупна југословенска спољна политика, с обзиром на њен принцип примене активне коегзистенције, представља неку врсту посредништва у циљу проналажења мира и решавања спорова (...).” Што се тиче посредништва Југославија је спремна да се привати сваке улоге која би довела до решења које би задовољило обе стране.⁵³

Сагледавањем историјске грађе о посети Јосипа Броза, Паризу можемо рећи да се две делегације нису исто сагледале начин решавања алжирске кризе. Председник Јосип Броз је премијеру Ги Молеу (Guy Mollet), предлагао директне разговоре две стране, што је француска страна одбила, јер би значило признавање побуњеника као легитимне стране, с

⁵¹ Борба 10. мај 1956.

⁵² Борба, 12. мај 1956.

⁵³ Политика „Заједничка приврженост мирољубивој сарадњи ојачала је пријатељство Француске и Југославије”, 12. мај 1956.

друге стране француска делегација је у разговорима изразила наду да ће председник Јосип Броз посредовати код Насера да престане са снабдевањем алжирских устаника.⁵⁴ На крају југословенска делегације је изнела свој став који је значио позив на разговоре две стране с жељом да се пронађе компромисно решење за алжирско питање а не наставак рата. Коча Поповић је став југословенске делегације за решавање Алжирског питања, правдао жељом Југославије за наставак европске разнотеже моћи између Француске и Немачке.⁵⁵ Наравно, треба напоменути да у тренуцима посете Јосипа Броза Паризу, Југославија није успоставила тајне контакте са алжирским устаницима, већ се предлог Јосипа Броза може закључити да је Југославија на алжирско питање, гледала као прилику да се приближи арапском свету, са којим је желела да настави спољнополитичку сарадњу.

Средином јула 1956. године на Брионима је дошло до сусрета тројице лидера Тита, Насера и Нехруа једна од тема разговора био је устанак у Алжиру. За време сусрета три лидера на Брионима, у Београду су се одвијали тајни разговори представника FNL-а и француске владе који ће трајати до хапшења петорице алжирских вођа.⁵⁶

Јавност је за ове разговоре сазнала почетком јануара 1957. године, када је туниски лист „Акција” објавио вест да су се у периоду од 12. априла до 22. септембра 1956. године догодила четири састанка на различитим местима између представника француске владе и алжирских представника, наравно ове информације француско министарство није потврдило ни демантовало.⁵⁷ У паузи тајних разговора у Београду, представници FNL-а су разговарали са Марком Никезићем подсекретаром МИП-а и амбасадорима Индије и Египта, намера алжирских представника да тројици лидера на Брионима, лично представе алжирске ставове није успела јер Нехру није желео да се меша у отворена питања, те су се

⁵⁴ Vladimir Petrović, *Jugoslavija stupa na Bliski istok*,. Beograd 2007. 133-134.

⁵⁵ Dimić Ljubodrag , *Jugoslavija i Hladni rat: ogledi o spoljnoj politici Josipa Broza Tita (1944-1974)*, Arhipelag 2014. 279-280.

⁵⁶ Отмица алжирских вођа је изазвала велику пажњу југословенске штампе наредних дана: Борба је 24. октобра 1956. под насловом „Отмица првака алжирског ослободилачког покрета” пренела вест да је авион који је летао из Рабата за Тунис изнад Средоземног мора са петорицом лидера алжирског покрета присилно приземљен у Алжиру. Политика је 25. октобра 1956. године, имала чланак: „Ги Моле одбио за ослобођење отетих алжирских првака”. У Борби је 26. октобра 1956. године, објављен је чланак дописника из Париза Б.Пешић „ Узнемиреност и заштравање у Северној Африци”, 18. јула 1957. Борба је објавила чланак „Побуна у највећем париском затвору” у тексту се наводи да је у затвору „Санта” где је био затворен Бен Бела, дошло до штрајка, и део затвореника је напао Бен Белу и његове присталице. Борба 15. новембра 1958. пренели вест да су „Бен Бела и другови прекинули штрајк глађу”

⁵⁷ Политика, 4. јануар 1957. стр 2.

алжирски представници морали задовољити слањем писма лидерима у којем траже подршку за независност Алжира и повлачење француских војника.⁵⁸ У заједничкој изјави тројице лидера речено је: „Руводећи се уверењем да је колонијална доминација непожељна и да је увредљива и за оне који владају и за оне који којима се влада, три шефа владе изражавају симпатије према жељама народа Алжира за слободом. Њима је познато да у Алжиру постоји знатан број људи европског порекла чији интереси треба да буду заштићени, али то не би требало да омета признање легитимног права Алжираца.”⁵⁹ Брионски документ тројице лидера у коме се спомиње питање Алжира, званичан Париз је схватио као непријатељско деловање и мешање у унутрашњу политику Француске.

5.2. Промена југословенског става о Алжиру

Последњих месеци 1956. и у првим месецима 1957. године, теме које су преокупирале насловнице београдске штампе и говорницу Генералне скупштине УН, биле су Мађарска револуције и њени одједи и Суетска криза током које је Југославија остала верни савезник арапских (египатских) интереса, док је на југословенском унутрашњем политичком плану извесно време на насловницама доминирале теме погоршања односа са социјалистичким блоком: критика Совјетског Савеза, Кине и њихових сателита према новом Програму СКЈ. Алжирско питању, још увек није постало доминатна тема југословенске спољне политике па тиме и није повећано извештавање штампе, већ се писало спорадично из пера француске штампе. Дневна штампа је као и ранијих година пренела говоре југословенских представника у Генералној скупштини УН и Политичком комитету УН, преносимо неке од наслова у штампи који су се тицали алжирског питања: „Наставља се дебата о алжирском питању у Политичком комитету”, „Стање у Алжиру угрожава светски мир-изјавио делегат Саудијске Арабије у Политичком комитету”, итд.

Део свог говора на XI заседању Генералне скупштине УН, Коча Поповић секретар иностраних послова, посветио је алжирском питању које је изједначио са проблемом Кипра. У свом говору навео је да су нерешена питања Алжир и Кипар последица „остатака колонијализма и жеље хегемонијалнијом извесних сила”.

⁵⁸ Vladimir Petrović, *Jugoslavija stupa na Bliski istok*, Beograd 2007. 144-145

⁵⁹ *Zajednička izjava Tita Nasera I Nehrua*, *Međunarodna politika*, 1956, br 152-153, 1.

Подсетимо, Јосип Броз је током састанака у Паризу изнео предлог који је подразумевао компромисно решење две стране, радикалну промену става Југославије која је изречена у Генералној скупштини УН, Коча Поповић је правдао речима са говорнице „Данас нам изгледа да је тај стадиј већ превазиђен. Ни Алжирци ни Кипрани не спречавају такав споразум. Баш владе старих колонијалних сила се томе супростављају.⁶⁰ Потврда промене југословенског става о Алжиру, огледала се у говору Јосипа Броза у Пули, новембра 1956. године у коме је напао француску колонијалну политику да изазива нестабилност у свету и француску демократију на челу са председником владе Ги Молеом.⁶¹

Након К.Поповића, поводом алжирског питања на другим политичким телима УН говорио је Димче Беловски који је у својим иступима навео да Југославија на алжирско питање „гледа пре свега кроз тешкоће и страдања алжирског становништва”. Наводећи даље југословенски став о алжирском питању Беловски је рекао „Основно питање, међутим, у овом случају за нас није константовање да постоји једна тешка, чак и трагична ситуација. Основно је питање пута којим треба тражити излаз из тешке ситуације. Не би било оправдано потпуно предвидети напоре које Француска у том погледу чини. Међутим чињеница је да се напори с југословенске стране нису показали довољним за смиривањем тренутне ситуације, а још мање за трајна решења алжирског проблема. Нама се чини да се још увек није довољно напредовало у разумевању правог карактера ситуације у Алжиру и у признавању да се садашња француска политика тамо у својој суштини састоји у супростављању једном националном и ослободилачком покрету који ужива најширу подршку масе алжирског становништва.⁶² На крају Генерална скупштина УН, усвојила је компромисну резолуцију о Алжиру, којом се алжирска и француска страна, приморавају да наставе преговоре.⁶³ Ставови југословенских представника изнети за говорницом УН, наишли су на критике Француске и Фронта за национално ослобођење.⁶⁴

⁶⁰ Борба, „Говор Коче Поповића у дебати у Генералној скупштини УН” 2. децембар 1956.

⁶¹ Драган Богетић, Југославија и борба алжирског народа за национално ослобођење 1954-1962, у Југославија-Алжир, уредник Миладин Милошевић, Београд 2013, 20.

⁶² Политика, 13. фебруар 1957. стр 2.

⁶³ Борба 16. фебруар 1957. стр 3.

⁶⁴ Драган Богетић, Југославија и борба алжирског народа за национално ослобођење 1954-1962, у Југославија-Алжир, уредник Миладин Милошевић, Београд 2013, 21.

6. „Борба” на фронту - Богдан Пешић у Северној Африци

Прелиставајући странице београдске штампе током 1957. године, можемо закључити да се алжирско питање чешће појављује на насловним и спољнополитичким странама новина у односу на ранији период. Анализом извештавања о алжирском питању, може се закључити повећање броја аналитичких чланака извештача *Борбе* и *Политике* из Париза у односу на раније године, када се извештавање ослањало на пуко преношење агенцијских вести из француске штампе. Наведени ауторски чланци извештача из Париза, задржали су непристасну и информативну форму бавећи се дневнополитичким кризама нестабилних француских влада. Наравно, треба нагласити да су кризе француских влада, у извештајима повезиване са неуспесима „плана оружане пацификације” на алжирском фронту. Нестабилно стање у Француској може се представити навођењем неких од наслова у новинама „Без владе, Француска преживљава тешку кризу”, „Образоваће се слободна алжирска влада?”, „Нови процеси у Алжиру”, „Француска влада између алжирске и аграрне кризе” и „Париз под сенком штрајкова” „Преко 100,000 алжирских устаника непрекидно напада француске гарнизоне и комуникације”, „Француска блокира алжирске границе према Тунису и Мароку”⁶⁵

Навођем бројних сувопарних извештаја информативног карактера који чине доминантну садржину чланака током свих година рата, у којима се наводи број погинулих, рањених, ухапшених, дешавања у француској скупштини, нестабилност француских влада, демонстрације у алжирским и француским градовима против алжирског рата (...), односно информација које су плод преношења агенцијских вести, и које нам не помажу да одговоримо на основно питање рада : *Како се београдска штампа односила према алжирском рату ?* Одговор на то питање пружају изворни чланци, који су ретки једна група „потребних чланака” објављена је током марта и априла 1957. године, у листу *Борба*. Аутентичне извештаје „уживо са терена” о Алжиру, писао је Богдан Пешић извештач из Париза, стварајући путопис о свом обиласку Северне Африке, односно

⁶⁵ Борба, 5. јун 1957.

Политика, 1. јул 1957. стр 2.

Борба, 23. јул 1957. стр 3.

Борба, 26. август 1957. стр 3.

Политика, 20. септембар 1957. стр 2.

Борба, 17 новембар 1957. стр 3.

Туниса, Алжира и Марока. Изнад сваког чланка о Алжиру, налази се уоквирен наслов серијала „Немирни Алжир” који сам по себи шаље читаоцима поруку.

Чланци Б.Пешић могу се поделити у две категорије, прва категорија су *политичко-аналитички чланци* у којима се наводе мере које француска влада предузима или планира да предузме да војним или мирнодобским путем реши алжирску кризу, анализира се значај Алжира у Француској Унији, и сл.⁶⁶ Ова врста чланака надовезује се на редовне чланке, информативног типа које Бранко Пешић објављивао из Париза у Борби. У ову групу спада чланак Устанички покрет, у коме описује однос устаника према цивилном становништву, организацију алжирски устанички покрет и војно-административно устројство алжирских устаника, које није сретао нити разговарао за време боравка у Алжиру, јер не наводи ни један разговор са устаницима или да је био на линији ратних дејства, на основу наведеног овај чланак не можемо уврстити у сведочанства с пута. Друга категорија су *чланци-сведочанства* о историји северноафричког простора, архитектура градова, дешавања и атмосфера са казбе (улице) пуних арапског света, стрепњи и сиромаштву становништва, алжирским и француским војницима. Приложени чланци представљају аутентична сведочанства за друштвену историју алжирског рата. Читајући, анализирајући и спајујући одломаке појединих чланка у један - добијамо мозаик сурове стварности у ратом захваћеном Алжиру. Извештаји су пропраћени аутентичним фотографијама алжирских градова, тржница, обичних људи али и алжирских и француских бораца у покрету и припремама за борбу.

Први чланак о Алжиру, у свом уводу садржи панегиричан опис алжирског борца коме су приписане легендарних јунака-ратника поштење, храброст, национално освећеног са аутентичним начином пркоса који исказује свом непријатељу, у чијем се заробљеништву налазио. Избор тема о којима је Б. Пешић писао - избор позитивног јунака и nelaгодности обичног алжирског света, указују нам о намери штампе да југословенској јавности, у што позитивнијем светлу представе алжирски рат и устанике.

⁶⁶ У политичко-аналитичке чланке спадају:
„Лакостов план”, Борба, 22. март 1957. стр 4.
„Наши преци су Гали”, 21. март 1957. Борба, стр 4.

„ На дан када сам ушао у Алжир у затвору се обесио Бен Мхиди, један од руководиоца и организатора „Фидеја” алжирских командоса смрти бораца подземног покрета у градовима. Да ли се обесио конопцем сачињеном од трака исцепкане кошуље, као што је утврдио полицијски записник као што је објавила штампа то најзад и бар засад нема неког значаја. (...) Остаје један део који мртви Бен Мхиди још увек жив на биоскопским платнима, убедљиво демантује. Јер овај успех Масијев падобранаца, пренет је на филмску траку и раздељен целом свету да прослави падобранце и да демонтује онај део полицијског записника у коме се каже да је Бен Мхиди учинио крај утучен и депримиран последњим неуспесима НОФ и распадом његове организације.

(...) Али пре но што је умро на овај или онај начин, јер је он тачно знао шта га чека у тренутку када су у пратњи Масијевих падобранаца стрељали камерама - он је знао да ће после овог стрељања уследити оног друго, оно право па ипак и баш зато се смејао, смејао се од срца и пркосно показујући два пуна реда белих чврстих зуба. Смехом који је обасјавао његово поштено лице и целокупно мушко држање. То није смех човека који ће после неколико часова доцније „из очајања депримиран и утучен” да се обеси. То је смех човека који зна да че га његови другови видети на платну и чија је једина брига није била шта ће с њим бити, већ и како ће шта ће и како ће и како треба његова смрт да користи покрету за који је пао. (...) Какогод да је умро, он је умро стојећи, насмејан и пркосан и уверен да нема себи шта да пребаци. То је једини човек кога сам видео насмејаног у Алжиру!”⁶⁷

„(...) Африка! Очекујете да видите бедуине, шеике под шаторима на пустињи испод палминих стабала, чаробника који који фрулом извија из кобри змијски плес, витка минарета са којих хоџа пева у славу Алаху, егзотика Истока... Можда, кажу на југу у оазама на рубу Сахаре, тога још има. Овде на северу у Алжиру и око Алжира , тога је давно нестало мада се још упорно продају анзиис-карте које посетиоце потсећају да тога још има. Ја сам овде видео Европу, продужетак Француске преко Медитерана у Северној Африци која је она за векове ударила свој печат. Алжир је француски град (...) и расадник француске културе у Африци. Један век је Француска градила Алжир. Она га је градила а не дограђивала, не дозидавала. Булевари су пресецани као у Паризу, у правој линији,

⁶⁷ Борба, 12. март 1957. стр 4.

обрубљени петоспратницам. Кажу и за Оран, за Бон и Константин да су слични Алжиру, да сви сведоче о напорима и о укусу Француза који су их дизали и градили.(...)”⁶⁸

„Јер у Алжиру, у граду Алжиру тихо је и тужно иако је живот поред изваредног стања, нормалан. Већ неколико дана нема атентата али страх је још утиснут на лицима грађана. Алжир је веома тужан и потиштен град. На улицама у биоскопе у радње и кафане агенти прекопавају женске ташне, опипавају пакете, прелазе стручним покретима преко цепова мушкараца и извињавају се ако неко не делује терористички.(...) Пацификација је забележила извесне успехе. Број атентата се знатно смањило а окршаји на терену иако чести локалног су карактера. Али хапшења су често учестала.(...)” Описујући атмосферу на улицама Алжира, Пешић је написао „Испред мене су из даљине загориле живе улице арапске казбе, широке улице арапске казбе, кривудава и хладовите. Пуна чопора деце тговаца са избаченим ђебенцима, пиљара који се бескрајно ценкају са забуљеним женама, војника (...) Пуне жагора који су тек издалека допирао, улице су чим сам се приближао ступио у њих, ту предамном су постајале претеће, ћутљиве, неме, непријатељске. Пролазио сам кроз густу гомилу која се уклањала у страну, окретала ми леђа и показивала презир, равнодушност, мржњу. (...)” Бранко Пешић је чланак завршио реченицом: „Заиста имају право падобранци генерала Масиа кад кажу „Сви су увек исти ” једни су феласи, други их помажу, трећи им одобравају. Сви су Арапи и сви су – криви.”⁶⁹

„Алжир је пун војске. Војска као војска стржари, патролира кад је у служби, луња улицама кад је вољно.(...) У Алжиру је око 400,000 војника.Од тог броја добре две трећине, чекају да се то сврши како било и да се иде кући! Али нешто мање од трећине или више другачије гледа на проблем свог боравка у овој земљи за коју они верују ко мање ко више да је ово Француска. Као што је за њих Француска била и Индокина одакле су овамо пребачени.То су парашитисти – „пара” ! (...) Док патролира улицом „пара” не држи пушку о рамену тек онако регрутски, као резервисти. Он свој П.М. носи норшалантно обешен о други каиш прислоњен о бедро с прстом на обарачу.”⁷⁰

⁶⁸ „Дела која не треба доказивати”, Борба, 16. март 1957. стр 4.

⁶⁹ „Казба- будна и ћутљива” 12. март 1957.Борба, стр 4.

⁷⁰ „Пара генерала Масија” 23. март 1957., Борба, стр 4.

7. Криза у односима са Француском - инцидент са бродом Словенија

Крајем 1957. године Југославија је интензивирала пружање комбиноване материјалне и војне помоћи алжирским војницима и рањеницима, због чега је др Алеш Беблер југословенски амбасадор у Паризу, примио бројне протесне ноте француске владе. Још првих месеци 1956. године француске службе су дознале да Југославија допрема алжирским устаницима оружје произведено у Чешкој, које је убрзо замењено допремањем југословенског оружја, што је довело до инцидента 18. јануара 1958. године, када је француска морнарица зауставила и запленила товар брода „Словенија”.⁷¹ Овај догађај је привукао пажњу београдске штампе, која је са три дана закашњења од 21. јануара почела да објављује серију чланака на насловницама.

Прво писање о инциденту *Политике* и *Борбе*, састојало се од два опширна чланка, првог непотписаног и ауторских чланка Богдана Пешића извештача *Борбе* из Париза и Л.Давича извештача *Политике* из Париза. У истоветном „непотписаном” чланку *Борбе* и *Политике*, наводе се информације које су се могле дознати само уз сагласност југословенског безбедносног апарата, да су „два француска ратна брода разарач „Касар” и фрегата „Ф-718” задржала на 45 миља од обале Алжира југословенски брод Словенија који је на својој редовној линији превозио између осталог и извесне количине муниције и оружја упућене за једну мароконску фирму у Казабланци. Брод је принудно ескортиран у Оран где му је цео товар муниције и оружја, од 148 тона искрцан и заплењен.” У наставку чланка наводи се југословенска протесна нота француској влади, правни аргумент да заустављање брода преставља кршење права слободног мора и званично обавештење бродарског предузећа Југолиније из Ријеке у чијем је власништву била Словенија, у коме се наводи да је брод имао договорене испоруке у Казабланци и Њујорку.

Чланак Б.Пешића у *Борби* сагледава инцидент из француских политичких кругова и париске штампе, текст започиње реченицом „први знаци нечије (француске- Н.Д.) лоше воље” јер је телеграм који је у раним јутарњим часовима тог 18. јануара, упућен Увелићу југословенском амбасадору у Паризу од заповедника брода Словеније, достављен је

⁷¹ Драган Богетић, Југославија и борба алжирског народа за национално ослобођење 1954-1962, у Југославија-Алжир, уредник Миладин Милошевић, Београд 2013, 24-25.

Француска морнарица је још раније 7. августа 1957. зауставила брода „Србија” у близини Алжира.

југословенској амбасади око седам часова навечер. Наредна 24 часа, амбасадора Увелића и поред инсистирања није примио ниједан члан француске владе као ни њихови заменици, како би примили протесну ноту југословенске владе. С друге стране Пешић наводи да је писање највећег дела париске штампе која не сумња у државну верзију приче о великом успеху француских служби које су открили још једну руту кријумчарења оружја за устанике, плод жеље да Французи забораве слике и чланке о заробљеним француским војницима у Алжиру. Чланак Л.Давича у *Политици* наводи да је Кристијан Пино министар спољних послова Француске у разговору са амбасадором Увелићем упутио југословенској влади протест због допремања оружја алжирским устаницима и изјавио да француска влада не намерава да врати заплешени товар.

С друге стране амбасадор Увелић је француској влади упутио протесну ноту и изложио правна стајалишта да је заплена француске морнарице нелегална.⁷² У наредним данима београдска штампа је пренела да „Претставници Ослободилачког фронта демантују да је оружје намењено Алжиру”⁷³ и да „Јемен оштро осуђује заплenu товара са брода Словенија”⁷⁴ Наравно у чланцима се осуђујућим тоном износе нове информације о поступању француске морнарице, која је зауставила брод Словенију на 60 миља од обале, како је утврђено на основу докумената југословенског конзула у Казабланци, а не на 45 миља како је изнело француско министарство спољних послова.⁷⁵ Нелегални чин своје морнарице, француска влада жели да оправда у јавности, али истовремено настоји да са Југославијом пронађе пријатељско решење, плаћањем одштете Југолинији.⁷⁶ На једном месту у ауторском чланку о инциденту износи се тврдња „Изгледа нам међутим да реч није само о провидној конструкцији која требада оправда нелегални поступак француских војних власти, већ и о нечем ширем.О покушају да се Југославија некако компромитује . . .

⁷² „Југословенска влада уложила оштар протест код француске владе због противправне заплene товара с брода Словенија”, Борба, 22. јануара 1958. стр 3.

„Влада ФНРЈ уложила протест код француске владе због противправне заплene товара с брода Словенија”, Политика 22. јануара 1958. стр 3.

⁷³ Политика 22.јануар 1958.стр 2.

⁷⁴ Борба, 22. јануар 1958. стр 3,

⁷⁵ „Брод Словенија заустављен на шездесет миља од француских територијалних вода”, Политика, 23. јануар 1958. стр 3.

⁷⁶ „Париз се нада пријатељском решењу спора”, Политика, 22. јануар 1958. стр 3.

„Француска не показује добру вољу за решење спора око брода Словенија”, Борба,22. јануар 1958. стр 3.

Случај брода Словенија требало би вашу земљу по замисли Париза, да прикаже као „кријумчара оружја за Алжир”, да би тако један вештачки изазван скандал бар привремено скренуо пажњу с правих узрока француске недаће у Алжиру, а нашу земљу оцрни пред јавношћу Француске. Смицалица је заиста сувише очигледна . . . ”⁷⁷ Заплена туниске дипломатске поште у Француској, омогућило је београдској штампи да настави са негативном матрицом писања о Француској, која се представља хегемонистички као земља која не поштује међународно право.⁷⁸ У наредним годинама француска морнарица наставиће са пресретањем југословенских бродова, тако је средином јуна 1960. године, заустављен брод „Србија” да би крајем децембра исте године брод „Мартин Крпан”.

8. Штампа о доласку Де Гола на власт

Сагледавањем извештаја југословенских амбасадора у Паризу и служби у Секретаријату за иностаране послове, можемо закључити да југословенско руководство није одобравало Де Голову политику према алжирским устаницима, која се сводила на изоловање устаника од ранијих савезника и ткрз „мир храбрих” односно устаничку предају оружја француским јединицама, што је Београд окарактерисао као подвалу Де Гола који жели да направи раздор међу устаницима не нудећи зауврат компромисно решење.⁷⁹ Анализирањем писања београдске штампе, може се закључити да је штампа пуно пажње посветила успону на власт Де Гола не наводећи ни делић славне биографије Великог генерала, већ су више пажње посветили писању како се његов политички ангажман рефлектује на дневнополитичка дешавања у Француској. Негативан став југословенског руководства према Де Голу, према томе није утицао на перцепцију текстова, јер се не може уочити пристрасно (негативно) писање о Де Голу, јер су се чланци ослањали на преношење агенцијских вести или чланке извештача из Париза.

Априла месеца 1958. године одигравали су се највећи окршаји две стране од почетка рата у Алжиру, у истом периоду на позив Алжирског ослободилачког фронта фудбалери алжирског порекла који су играли у француској лиги побегли су у Лозану и Тунис.⁸⁰

⁷⁷ „Препад на Словенију”, аутор Ђ.Ј.Политика, 24. јануар 1958. стр 2.

⁷⁸ Борба, 10. април 1958. стр 3.

⁷⁹ Драган Богетић, Југославија и борба алжирског народа за национално ослобођење 1954-1962, у Југославија-Алжир, уредник Миладин Милошевић, Београд 2013, 28.

⁸⁰ „У Алжиру највећи окршаји од почетка рата”, Борба, 10. април 1958. стр 3.

Серија неуспеха француских трупа у борби против алжирских устаника био је један од разлога за оставку владе Феликса Гајара средином априла исте године. Тада је генерал Сустел први изашао у јавност са предлогом да генерал Де Гол буде мандатар владе, али је председник Републике Рене Коти мандат понудио Рене Плевену, који није добио већину у Скупштини.⁸¹ У тренуцима када је Пјер Флимлен будући председник владе излагао експозе у Скупштини, у први план политичке дебате нашао се државни удар у Алжиру, који је избио као плод негодовања према избору Флимлена и дотадашњем раду Робера Лакоста министра резидента у Алжиру.

Предводници државног удара били су генерал Маси и генерал Салан, који су основали Комитет националног спаса, којим су преузели сву власт у Алжиру, од владе у Паризу затражили су оснивање владе националног спаса која би задржала Алжир у Француској.⁸²

Најава политичког активирања генерала де Гола, предводника ослобођења Француске, навела је Богдана Пешића извештача Борбе из Париза да напише чланак у коме је анализирао политичку сцену. У чланку наводи да је председник владе Флимлен створио стабилност, јер је окупио све републиканске и социјалистичке политичке снаге у свом кабинету које се плаше да генерал де Гол недомократским путем на крилима деснице дође на власт. За генерала Масија самодржца у Алжиру, у француским политичким круговима влада недоумица да ли је притиснут захтевима француских колона, који у Алжиру не извршавају одлуке Париза док се не увере да су оне корисне за стање у Алжиру, у својим говорима генерал Масу позива генерала де Гола да се укључи у политички живот Француске, што отвара питање да ли је Комитет националног спаса у дослуху са Де Голом. У таквим политичким односима, генерал де Гол се писмом обратио јавности „Делегација државе неумитно повлачи са собом удаљавање од ње народа који с њом удружио, побуну у армији која се бори националну подвојеност, губитак независности. Последњих 12 година Француска је у коштацу с проблемима који су сувише тешки за партијски систем налази се у поражавајућој ситуацији. Једном ми је земља с

„Фронт националног ослобођења: Пример храбрости за алжирску омладину”, Борба, 17. април 1958. стр 3.

⁸¹ „Француска опет без владе”, Борба, 17. април 1958. стр 3.

„Сустел предлаже генерала Де Гола”, Борба 18. април 1958. стр 3.

„Рене Плевен нови мандатар”, Борба, 24. април 1958. стр 3.

⁸² „Основан Комитет националног спаса у Алжира”, Борба, 14. маја 1958. стр 3.

„Флимлен: Француска се налази на рубу грађанског рата”, Борба, 14. маја 1958. стр 3.

дубоком оданошћу поклонила поверење да је поведем путем спаса. Данас пред искушењима у којима се нашла нека зна да сам спреман да преузем власт Републике.”⁸³ Након Де Головог иступања уведено је ванредно стање под изговором да је Република у опасности!, које је подрзумевло цензуру вести из Алжира, затим је Скупштина готово једногласно пружила подршку Флимлину.⁸⁴ Првих дана јуна Скупштина је изласала подршку Де Головом кабинету, којој су изласана ванредних овлашћења за Алжир, у који ће отпувати првих дана мандата.⁸⁵ Анализом наведених вести које сам преузео из штампе увиђа се информативни карактер чланака и извештавања о Де Голу.

9. Одједи фронта у „Борби” - Печар међу алжирским устаницима

Након посете Богдана Пешића Северној Африци марта и априла 1957. године, многе ствари су се измениле у југословенско-француским односима, који су утицали на активније сигнале и улогу Југославије према Алжирском фронту националног ослобођења. У периоду јул-септембар 1958. године, лист Борба је у два наврата објавила извештаје са терена о боравку међу алжирским устаницима Здравка Печара⁸⁶ извештача Борбе из Северне Африке. Поређењем серије чланка Пешића и Печара, можемо направити јасну дестинкцију, Пешићеви чланци су више политичко-аналитички, док су Печарови чланци аутентични извештаји ратног извештача, са реалнијом сликом фронта.

Да ли је двомесечни боравак југословенског новинара међу алжирским устаницима плод новинарске жеље извештача Борбе из Каира и Туниса да извести југословенску јавност о дешавањима на алжирском ратишту, или је посета део намере југословенске државе да прикупи проверене информације са терена, пре заузимања коначног става југословенске дипломатије о алжирском питању?⁸⁷ На ово значајно питање Печар не даје одговор у својим чланцима.

⁸³ „Де Гол спреман да преузме власт”, Борба, 16. мај 1958 стр 3.

⁸⁴ „Ванредно стање у Француској”, Политика, 17. мај 1958. стр 2.

⁸⁵ „Скупштина се окупила око Флимлине”, Политика, 21 мај 1958. стр 2.

⁸⁶ „Француска скупштина изгласала сва ванредна овлашћења влади”, Борба, 3 јун 1958. стр 3.

⁸⁷ Здравко Печар (1922-1994), историчар по позиву, новинар по занимању, радио је у више дневних листова Политика, Борба, Међународна политика, итд. Био је извештач из Каира, Туниса, писао је чланке који су се тicali политичке и економске ситуације на Средњем и Блиском истоку. Био је југословенски дипломата у скандинавским земљама. Заједно са својом супругом Вером Загорац формирао је Музеј афричке уметности.

⁸⁷ Треба напоменути да лист Борба, објавила чланак

„Извештаји-путописи са терена” Б.Пешића и З.Печара не представљају новину у извештавању београдске штампе, јер се на страницама *Борбе и Политике*, могло пронаћи извештаји о политичким, економским и друштвеним феноменима са свих континената. Сагледавањем наслова „извештаја са терена” који су садржали десетак извештаја који су само у листу *Борба* објављени током 1957/8. године може се закључити колико је новинарска мрежа Борбе била разграната: „Пољска није далеко” Мира Алечковић „Писма из Кине” Ђорђе Благојевић, „Шпанија није далеко”, Љубица Радисављевић; „О Судану” Фадик Диздаревић; ”Забелешке о путу по Бразилу” Алеш Беблер; „О НР Кини” Влајко Беговић (...).

Анализирањем чланака З.Печара уочавамо инститирање на два мотива: први је повезивање југословенске партизанске борбе за ослобођење од Немаца са борбом алжирских устаника да се ослободе француског окупационог режима. У контексту наведеног мотива важно је нагласити да Печар настоји да алжирски рат представи као алжирски *народноослободилачки* рат, или „у херојским данима борбе за Алжир” односно као аутентичну револуцију, што је случај са југословенском револуцијом, с друге стране у чланцима се настоји да се ратна искуства алжирских бораца, поистовете са искуствима југословенских партизана.

Наравно, потреба за идеолошким обрасцем писања чланака, може се оправдати чињеницом да се обраћа југословенској јавности. Индетичан образац писања Печар је задржао, у свом делу ”Алжир до независности” које је настало након што је Алжир добио независност, дело одише идеолошким формама и поређем: „Хапшењем Бен Беле и другова (идеолошка формула, подвукао Н.Д.) утицао је на мобилисање јавног мњења за алжирски устанак, а с друге стране значио је прекид достављања оружја из околних дежава, истовремено борбу за наследника Бен Беле унутар истакнутих револуционара (инсистирање да се у Алжиру десила револуција и да су алжирски устаници револуционари, подвукао Н.Д.)”⁸⁸ на следећим примерима уочавамо инсистирање на повезивању алжирске и југословенске борбе „(...) у алжирској борби учешће је узео велики број сељачког становништва и најмасовнији израз борбене улоге градског становништва у оквиру предузете војне акције ненаоружаног народа.

⁸⁸ Здравко Печар, *Алжир до независности*, Београд, 1967. 378.

Сличних примера било је у другим центрима отпора на свету на пример у Југославији (подвукао Н.Д.)⁸⁹ као и „За Алжир је важило исто правило као за Југославију (подвукао Н.Д.): Непријатељ је имао технику и рутину – ми смо имали вјештину револуционарног ратовања.”⁹⁰

Други мотив је истицање поштовања које Јосип Броз и Југославија уживају у арапском свету. Наиме у неколико чланака провлачи се мотив „случајног сусрета” З.Печара са циљивним становништвом и обичним војницима, који су у разговорима показали завидно познавање наступања Југославије у Уједињеним нацијама и за подршку Јосипа Броза коју пружа арапском свету. Наравно не треба сметнути с ума чињеницу да је посета извештача из Југославије која има благонаклоности ка активностима устаника, у потпуности припремљена од FNL-а, од разговора са људима до фотографисања „жељених” кадрова.

Печарови описи путовања кроз Алжир које нам приказује у својим чланцима, говоре нам да је пријатељски дочекао од стране алжирских устаника и да је све време био повлашћени гост. Наравно, не треба потиснути намеру алжирских устаника за светским јавним мњењем, која је значила да се путем штампе, радија и филма жели придобити што већа подршка јавности којој се пласирају разлози подизања устанка и идеале који желе да остваре. Посета југословенског извештача поклапа се телеграмом који је председник Јосип Броз примио од др Ламина Дебарина и пуковника А.Уамрана из Алжирског фронта националног ослобођења са седиштем у Каиру, у телеграму се наводи да су чланови Алжирског фронта „дубоко су дирнути изразима симпатија и стварне солидарности” коју је ФНРЈ показала према алжирској борби и интересима. Садржај телеграма и горе наведена два мотива представљају нам довољне разлоге да предпоставимо да је З.Печар у Алжир отишао по државном задатку да анализира стање на терену, од чега ће зависити даља југословенска подршка устаницима.

Када говоримо о односу штампе према алжирском устанку, важно је нагласити како је хронолошки текло називање алжирских устаника у београдској штампи, током 1954/55. када су за вести са алжирског ратишта доминатно преношене агенцијске вести коришћена је следећа конструкција: „алжирски побуњеници” и „устаници”, ретко али се у преношењу

⁸⁹ Исто, 372.

⁹⁰ Исто, 410.

вести из француске штампе користи реч „терористи” већ од средине 1956. године када је била посета Јосипа Броза Паризу - алжирско питање добија више простора у штампи. Почетак 1958. године у београдској штампи, означио је промену у гледиштима према алжирском питању када започиње негативно писање о француским војним операцијама на Медитерану када је заустављана Словенија. Са серијама Печарових чланцика у другој половини 1958. године, започиње позитивно сагледавање алжирског устанка и писање о алжирским устаницима у којима се изједначава улога алжирских герилаца са југословенским партизанима, што је одразило на штампу у којој се јавља позитивнији тон готово панегерични тон писања о алжирским ратницима и раду касније Привремене владе Алжира.

У чланцима З.Печара може се уочити шема писања, у уводу се прилаже опис пејзажа Алжира од брдских и равничарских до пустињских и шумовитих предела, које је новинар-извештач прегазио пратећи групу алжирских устаника, у другом делу текста читаоцима се представља преколонијална и колонијална историја, као култура овог арапског племенског народа. Доминантна тема чланака су животне приче обичних војника и команданата алжирске војске (опис младог војника Салаха, команданта Југурте, Саид суве, командоса Слимана итд) који су свој живот понудили на одру отаџбине, Печар редовно доноси у чланцима. Затим следе описи хијерархијских шема устаничке војске, интервијуи са врховним командантом, свакодневни живот војника на фронту и алжирског народа. Сваки чланак пропраћен је најмање једном фотографијом на коју су приказани портети истакнутих команданата, сусрети алжирских герилаца са својом породицом или сународницима, као и војнички кампови. Драма рата и могућа смрт коју фронт носи са собом, утицала је да З.Печар уз сваки текст из Алжира уредништву Борбе доставља и пропратно писмо, које је било написано у духу ратних извештача у коме Печар каже да наставља пут даље и да не зна када ће се и како следећи пут јавити. Навешћу одломке чланака З.Печара:

Први чланак „Негде у Алжиру...”

„На позлаженим али опустелим пољима пшеница класа. На ливадама црвене се цветови дивљег мака. Питоми пејсажи свуда наоколо снажно потсећају на оне које сам не тако давно оставио у својој земљи. Куцам ове редове на штабској машини једног батаљона који ратује на сектору далеко већем од наше Славоније, која ми се у време нашег рата чинила чини́ла великом, пространом и за непријатеља неосвојивом. Ако је тако осећање било тада код наших бораца онда ће они најбоље разумети зашто ратници Ослободилачке армије Алжира дубоко верују да је њихова земља (десет пута већа од Југославије) непобедива. Ратују већ четврту годину, не само против главнине француске армије већ, како сами са неприкривеном горчином кажу, и против техничких средстава једног пакта који се зове Атлански. (подвукао Н.Д. *мотив повезивања алжирске и партизанске борбе*). Требало је заиста доћи овамо да би се видела морална снага покрета и срчаност ових младића који су чврсто одлучили да никада више не живе као њихови очеви.

Сусрет на рубу шуме

(...) Наша нас је путања водила у близину бункера из којих је једна узнемирена војска непрекидно пуцала у празно и нештедимиче трошила муницију (...). Лаки кораци тек приспелог курира у гуменим ципелама, губили су се према силуети политичког комесара. Краћи разговор и обојица су дошла до мене, саопштивши да морају да ме воде на неки састанак и виђење с неким који то жели. Окружен групом пратилаца омањи човек је седао на рубу велике црне шуме. Рече ми да је на час прекинуо дуги пут од тридесет дана како би могао да поздрави и упозна првог човека из земље коју много поштује и воли јер је Титова, а Тито је за Ел-Мужахедине- алжирске партизане – увек био и остао светао пример борца и ратника.” – наставио је да говори човек с руба шуме, који ће се напоследку представити као врховни командант алжирских устаника - „Подршка коју сте нам увек давали у Ун и у свакој прилици кад је то требало остаће за нас незаборавна, јер је братска и искрена. Чуо сам како сте недавно поздравили нашег представника на Конгресу ваше партије. Ми вам то никада нећемо заборавити.” (подвукао Н.Д. – *мотив истицања поштовања Јосипа Броза и Југославије у арапском свету*)

У разговору са Печаром, Врховни командантом алжирских устаника говорио је о првим данима устанка - „ Почели смо са ловачким пушкама, револверима, италијанским пушкама, али ипак највећи број бораца имао је батине или гвоздене виле. Нападали смо осамљене жандрмеријске постаје, постављали заседе и обрачунавали се са новац или плаћеничке положаје у француској администрацији продавали своју савест и вршили издају. (...) У почетку се и није знало да се сами тучемо јер су противници Ослободилачког фронта Алжира окупљани око Месали Хаџа покушали да отму плодове наше борбе.(...) Армија нам је већ премашила цифру од сто хиљада добро наоружаних и прекаљених бораца којима се сваки дан прикључују нови.”⁹¹

Други чланак „*Бараж живота*”

„ Авион је бришућем лету прошао летом изнад, укртајући се са другим који је у правом линији долазио у сусрет. Била је то убичајна патрола која је у смирај дана летела изнад чувене, електрицитетом напуњене Морисове линије, која се протиже од средоземног града Бона до градица Тебесе на ивици алжирске Сахара на простору од око 200 километара. Предвече када војници више не могу ефикасно да контролишу линију јер не смеју да избацују патроле, авијација преузима посао извиђача (...).

Савремени кинески зид

Између градова Дививијеа и Сук Араса, у дужини од 50 километара, протежу се заправо три Морисове линије. Оне треба да онемогуће комуникације на граничком делу Алжира према Јунису. Један скупина електричне и бодљикове високовог напона ширине преко 10 метара иде поред железничке пруге, друга поред државног друма а трежа оивичује обичан сељачки пут. Цео простор ван жице и у њој самој присут је малим округлим минама величина длана.Мада не делују опасно на први поглед, њихово дејство је снажно већ према положају тела у тренутку експозије. Овај сектор појачане линије француски војници су назвали баражом смрти и одатле потичу оне бројне фотографије које показују згрчена и укочена тела на домаку бодљикаве бране електричне смрти (...).

⁹¹ Борба 6. јун 1958. стр 5.

Једна илузија

Кратак историјат Морисове линије уствари је прича о узалудном покушају који је требао да оживотвори једну илузију о томе да се алжирски устанци напајају и хране искључиво подршком из иностранства, која је наводно долазила из Египта и нашла свој редовни пут на комуникацији преко Либије и Туниса. Зато је јуна 1957. године почело да се одмотава клупко хиљада метара бодљикаве жице која је најпре постављена у једном реду да би се од октобра исте године добила данашњи изглед дужине 10-15 метара у секторима које се крећу у свом једноструком правцу. Касније је све више ојачавана да би се на крају била ојачана бројним постајма, упориштима и артиљеријским позицијма, оклопним колима која ноћу патролирају на кратким стазама појављујући се на месту исходишта сваких петнаест минута, оклопним возовима који пролазе сваких двадесет минута и рефлекторима који узалудно бацају своје снажне снопове у мрклу ноћ. (...) Алжирска младост јер она носи и води овај рат, показала је на делу како уме да се заносно игра са том „ватреном играчком” француских инжињераца са том линијом Мажино. Специјално извежбани одреди крећу се по тим бодљикавим стазама са великом сигурношћу и храброшћу. Тамо између Дививијеа, Сук Араса и Ла Вердира лежи алжирски „бараж живота” и његове младости. (...) ⁹²

Трећи чланак „Југурта”

„Велики Југурта нам је дао пример верности верности, жртве и достојанства – то су стихови песме „Земљо алжирска наша мајко”, која спада међу најстарије из богатог епоса овог народа. Својом политиком према Риму окретнушћу и вештином а и храбрости на бојном пољу Југурта је некада умео да очува независност алжирске земље. А када је било немогуће да се даље одложи, он је на чулу својих нумидских коњаника сачекао на бојном пољу дочекао римског војсковође Сулу и Марија пруживши им херојски отпор уочи пада и пропасти. Зато је његово име и даље и данас живо у овом народу и није мали број алжирске мушке деце којима родитељи у знак сећања на легендарног владоца дају и данас име Југурта. Алжирски пријатељ и борац и официр о коме пишем не зове се Југурта али се он није супростављао томе надимку остављајући да сам проценим да ли га

⁹² Борба, 29. јун 1958. стр. 4.

заслужује. А његови стари познаници и саборци били су задовољни, јер њега свог Абдурахмана цене и воле не само због храбрости у боју већ и оне необичне бистрине и мудрости која се скрива иза ћутљивости и ненаметљивости овог алжирског ратног команданта. Рођен је 1923. године у малој луцу Лукалу поред Бона, у сиромашној сељачког породици. У својом младости и детинству није знао ни за шта добро, јер беда је притискивала породица чија бројна породица чија бројна деца никада нису знала за млеко сем мајчиног. Као хиљаде његових вршњака у немогућности да нађе посла и гуран од колонијалне управе с једног краја на други, једини излаз је нашао одзиву на шарене плакате којима је војска Француске позвала Алжирце да уђе у редове алжирских стрелаца чије су услуге увек биле цењене. Са непуних двадесет година ушао је у ту јединицу и остао у француској војсци непуних 14 година пролазећи најтежа ратишта. Под командом генерала Жироа борио се против Ромела све док његова јединица Трећа регимента алжирских стрелаца, није била потучена а он пао у немачко заробљеништво у коме је остао до савезничке победе у Северној Африци.(...) На његовом тамном лицу осмех открива сјајне беле зубе када прича о томе како је било у вијетнамском заробљеништву. (...) Када је октобра 1954. започео устанак у Алжиру, Алдурахман је био стационаран у Бону, Оресу а затим у Сук Арасу где је била колевка устанка. Био је цењени француски војник са 12 одликовања и многим похвалама, предложен за Легију части и ађутанта. У борбама против алжирских побуњеника његова јединица била је стационарана у планинском упориштву Ел Батха (...). Животни тренутак у коме је требао да положи испит верности отаџбини наступио је 9. марта 1956. године када су их натерали да почине зверства према властитом народу. Алжирски подофицири су наредили својим друговима да окрену оружје против против официра и странаца. Побили су их све одреда и са својом јединицом кренули да траже слободу и њихове борце (...). Француска војска је желела да их уништи јер су били прва јединица која је прешла на страну устаника. Велики ратник сачувао је сав ратни материјал изгубио само једног борца и дошао до своје браће. Његовим примером у року од месец дана кренуло је још четири гарнизона алжирских стрелаца. Данас је Абдурахман цењени војни и политички руководиоца командант бараљона и зоне.(...)”⁹³

⁹³ Борба 1. јул 1958. стр 4.

У овом чланку Печар не преноси само пропагандну животну причу једног истакнутог борца, већ жели југословенској јавности да ослика суровост колонијалне управе, и исправност залагања Југославије за деколонизацију афричког континента. У чланку Печар представља како изгледа сиромашна свакодневница просечне породице у колонизованој земљи, чији синови да би преживели ратују под заставом свог хегемона и ширећи оно што је већ уништило њихову државу империјална-колонизаторска амбиција великих европских држава. Наравно, чланак представља омаж храбрости Абдулрахману, цењеном војнику француске војске који није желео да ратује против свог народа.

Четврти чланак: „*Врели сахарски песак*”

„ Сахарски ветар широко пламено врућ као да излази из неке неке прегрејане фуруне, неподносиво је неподносиво је тежак на самој ивици ове пустиње, највеће и најтајанственије у читавој Африци. Њена тајна богатства један је од разлога зашто је и овај рат тако суров, безобзиран. Летњи месеци рата на овим просторима траже крајњу издрживост бораца јер ветар не даје никаквих могућности да се пред њиме било ко склони или потражи заклон (...).

Два млада живота

Најимпресивнија од свих била је војничка прича о ратницима који су изгинули без куршума. Било је то не тако давно. Сукобиле су се две војске под снажним ударом сунца које се овде у низини беспоштено пали. Кад се битка разгорела до врхунца почео је да дува ветар – врућ и немилосрдан. Устаници су исцрпели своје резерве воде, а слично еј било са противницима. Тешка борба је страховито исцрпљивала а речица мала је била удаљена неколико километара. Авијација и артиљерија јако су тукле и нико није могао да се миче са места. Тако је то трајало све до увече. Када се све смирило пошло се у покрет. Пут је као и обично водио најпре до уеда-речице, чију воду пију војници. На прилазу уеди, неколико корачаја од ње удаљени један од других стотинак метара, лежала су два војника. Сваки од њих имао је исту униформу и наоружање. Згрчени је зици међу зубима а лица окренута у плаво прозрочно небо. Обојица су били мртви и Француз и Алжирац. Напустили су борбу и пошли да се напију воде. Ниједан није имао трагове рана и борбе.

Умрли су без куршума. Умрли су од исцрпљености – на домаку воде ка којој су хитали из пламене борбе.

Младић Алжирац и његов противник Француз последњих тренутака живора имали су исту жељу која их је снажно спајала. Имали су једва двадесет две године. Њихове мајке никад неће сазнати да је само једна чаша бистре изворске воде (...)⁹⁴

Пети чланак : „*Ко се бори и зашто ?*”

„ Опште је мишљење у Алжиру да генерал Де Гол, одавајући признање борцима Ослободилачке армије Алжира, за њихову храброст није говорио само у своје име нити је испољавао неку посебну смелост. Он је одразио само опште схватање које о њима живи у редовима њихових свакодневних противника на бојном пољу-припадницима француске војске. Љути противник алжирске независности и њених бораца пуковник Бижар и његови падобранци, Масијеви пара свих заштитних боја и регимента сви они који су се до сада били прииморани да у небројано наврата изразе дивљање према противнику на бојном пољу као и према револуционарној свести политичких вођа Ослободилачког фронта Алжира који су се са толико успеха умели да организују, поведу и наставе ослободилачку борбу. (подвукао Н.Д. – *истицање револуционарних елемената у Алжирском рату, односно истицање аутентичности југословенске и алжирске револуције. Инстирање на „ослободилачкој” и „народној борби” алжирског народа, су речи које су користили чланови југословенске делегације за говорницом УН.)*

Добро организована армија

После четворогодишње ослободилачке борбе алжирски устаници данас имају добро организовану и опремљену армију која је у стању да задаје и најтеже ударце непријатељу у сударима на бојном пољу. Ловачке пушке и стари типови војног оружја и остало убојито оружје народа из времена када се дигао устанак, нестало еј са списка наоружања водова чета, батаљона данашње Национално ослободилачке војске (НОВ). Политички представник и организатор борбе – Национално ослободилачки покрет (НОП), прерастао је из етапе илегалног организатора устанка у свеопшту власт и администратацију на великим пространствима Алжира. Устанички Алжир уствари је преко своје војске и

⁹⁴ Борба 8. јул 1958. стр 4.

организације власти на терену отпочео да изграђује солидне и чврсте темеље будуће државности Алжира. (подвукао Н.Д. мотив поисовећивања алжирске и партизанске борбе)

Преко 130. 000 бораца

Ко чини главнину Национално ослободилачке војске Алжира која данас броји преко 130 хиљада бораца у редовним одредима и батаљонима ?

То су пре свега велике масе сељачког становништва који су због репресалија непријатељске војске остало у немогућности да и даље обрађују своју земљу. Њима треба додати пољопривредне раднике који су напустили тешки посао код европских колона и узели пушке у руке да с њима извојују слободу за отаџбину и праведније животне услове за тешко експатисане. Бројно становништво из градова такође је изишло у планине . Међу њима је велики број радника: механичара, зидара, шофера, инсталитера, квалификованих и полуквалификованих радника свих струка.(...) Укратко: ослободилачка борба алжирског народа обухватила је све слојеве земље који су данас уједињени да ослободе своју земљу.

Циљеви ослободилачке борбе

Непосредни циљеви ослободилачке борбе:

- 1) Стварање суверене алжирске државе са својом владом, армијом и дипломатијом
- 2) Стварање Уставотворне скупштине преко општих набора
- 3) Аграрна реформа

Будућа алжирска држава неће бити ни монархија ни нека теокретска творевина како се то жели да прикаже француска десничарска пропаганда, већ република заснована на савременим приципима државног и друштвеног живота. У једном документу Ослободилачког фронта Алжира се каже да је целокупна досадашња организације показала потпуно одсуство верског фанатизма, расизма и ксенофобије.(...) Да би се боље схватио и разумео досадашњи ток ове револуције и њени циљеви треба имати у виду да је она сва коцентрисана на великим напорима за истеривање окупаторске колонијалне војне машине. Да би се постигао тај циљ потребни су напори целог народа.(...)

Било би погрешно мислити да је алжирски ослободилачки покрет националистички искључив и да му једини циљ стварање националне државе без обзира на њену садржину. Напротив. У народу и војци снажно је развијен о осећање за нови републиканси и слободни Алжир треба да значи истинску слободу за све слојеве народа, а сваки од њих има тачно и одређено схватање слободе и свих њених атрибута.(...)”⁹⁵

Шести чланак : „*Како је организована ослободилачка војска*”

„ У дискусијама и разговорима с официрима, војним командантима политичким комесарима и обавештајним официрима Националне ослободилачке војске Алжира често се ових дана посезало за аргументима о снази и организованости алжирског устанка који су доказали руку из руку противника. Кад су поводом Де Головог доласка у Алжир спикери ове радиостанице и неумерени представници домаћих колона најављивали да је коначно дошао крај алжирском устанку борачки и официрски кадар Ослободилачке војске није волео да даје било какве изјаве, већ је скроман и тих дана указивао на недавну реч у француском Парламенту команданта авијације Пјера Клостермана. Пошто је њихова жеља да се у анализи досадашњих успеха Ослободилачке војске и неуспеха војске и неуспеха противника да је савлада беше пође од овог документа сумираћемо га у најкраћим цртама: Истичући да је о алжирском рату јавност Француске била још слабије информисана него што је то био случај са војним операцијама у Индокини – Клостерман указује на неуспех операција пацификације које су дотад вршене у разним деловима Алжира. Само у периоду од 1. децембра 1955. године до 1. децембра 1956., 285 француских јединица је пало у заседе у којима су изгубиле мноштво оружја међу којима бројне пушкомитраље, тешке митраље и на десетине хиљаде комада муниције.Када се томе још дода да је то време Ослободилачки фронт Алжира успео да придобије на своју страну цео народ постаје јасно зашто је устанак у току пролећа и лета 1956. заузео тако широке размере. Француска армија била је приморана да дочека 1957. као годину у којој су алжирски зидови још више пуцали на све стране. За све то време Ослободилачка армија је јачала своје јединице своје јединице и све се више наоружавала модерним оружјем и муницијом, што је доводило „до све већег рушења наших илузија” како то каже војник и посланик Клостерман.Потсећајући на претеране и авантуристичке изјаве

⁹⁵ Борба, 11. јул 1958. стр 4.

из 1956 по којима се тада у Алжиру радило о „последњих четврт часа” пред уништење побуњеника. Клостерман у мају 1958. истиче да се сада ради о послењих четврт часа овог пута за Француску како се не жели доживети један од најтежих пораза.

Ово француско сведочанство о алжирском рату указује на неке елементе о којима треба нешто да се каже. Како је организована Ослободилачка војска Алжира каква је њена руководећи кадар, како се бори и каква је њена тактика? У овом напису покушаћемо да дамо делимичан одговоран на прва од два постављена питања. Да почнемо од најниже организационе јединице. Група од 11 до 13 војника на челу са сержаном дели се у две екипе: један подофицир је на челу једног аутоматског оружја-пушкомитраљеза, а други је на челу налази ађутант (највиши подофицирски чин) војни и политички руководиоц који има три пуноћника: сержан шефа за војна питања, сержан шефа за политичка питања и сержан шефа обавештајна питања и везе. Секција уствари представља основну самосталну војну јединицу Ослободилачке војске Алжира која самостална оперише на одређеном терену и представља уједно политичко-административану власт одређеног краја.

Чету чине три секције а њој се на челу налази потпоручник који је војни и политички руководиоц и који има три пуноћника: аспиранта (први официрски чин) за војна аспиранта за политичка питања и аспиранта за обавештајна питања и везе. Батаљон је састављан од три или више чета, а на његовом челу се налази капетан који је војни и политички руководиоц, а његова су три помоћника: поручник за политичка, поручник за војна питања, и поручник за обавештајна питања и везе. Вилају чине десет до петнаест батаљона и на њеном челу налази се пуковник који је војни и политички руководиоц, а чији су помоћници тројица мајора опет по основној шеми: за војна, политичка, и обавештајна питања. Цео је Алжир подељен на шест вилаја којима још треба додати Источну базу која се налази на сектору према туниској граници. Пуковници команданти вилаја чланови су Комисије за војне операције која уствари представља Врховни штаб Националне ослободилачке армије. Они су по правилу окупљени на једном месту, а команда над својом вилају препустили су првом помоћнику – мајору за војна питања, који их уствари замењује. Врховни штаб је неприкидној радиовези са својим јединицама и даје иницијативу за веће и координиране операције које се истог треба да спроведе на једном или више сектора или пак у читавој земљи. (...).

Седми чланак: „*Политички комесар*”

Кад се недељом борави у дубокој хрстовој шуми и пролази десетине километара испод и високих и густих крошњи који не дају плаветнилу неба да огреје и разгали човека , атмосфера као да постаје оловна тешка , стешњена и набијена електрицитетом. Одједном се осети неодољива потреба да се изађе на чистину и напусти ова до јуче још толико цењена и корисна заштита у једном рату који се води неравноправним средствима и у којем дан припада непријатељском ваздухопловству, које немилице трошећи бензин и бомбе лута у својим безграничним и бескорисним тражењима.

После петочасовног хода и одмора уз свеже и пријатне планинске изворе и њихове уедеречице стигло се надамак насеља. Сељаци су радили у пољу (...) . Посматрали су нас из далека и нико није прилазио. Није прошло ни пола часа у таквом одмеравању а пред нама се појавио цивил са шмајсером. Био је то сержан-шеф обавештајне секције која борави на овом терену (...) Сељаци су били задовољни кад су видели да се ради о њиховој војсци. (...) Пријатељ из стране земље био је центар пажње а он је с чуђењем слушао како ти људи тачно изговарају име његовог Тита који је овде заиста био и њихов јер им је и он као и његова земља био добро познат и близак. (подвукао Н.Д. *мотив истицања поштовања Јосипа Броза и Југославије у арапском свету*). (...) ⁹⁶

10. Привремена алжирска влада

Долазак Де Гола на место председника владе почетком јуна 1958. године, одразило се на енергичнији приступ француских власти у решавању алжирског питања. С намером да стекне додатни легитимитет у међународној политичкој јавности која није одобравала прекомерну употребу војне силе против алжирских побуњеника, Де Гол је расписао референдум и скупштинске изборе у Алжир, последње недеље октобра и у првим недељама новембра 1958. године, знајући да би на овим изборима у Алжиру гласали само француски колони и друго европско становништво, док би Алжирци бојкотовали изборе, чиме би се створила лажна слика жеље становништва Алжира да

⁹⁶ „Политички комесар”, Борба, 13. јул 1958. стр 4.

у Борби су објављени и други чланци З.Печара о посети Алжиру: „Напад на упориште”, „Командос Слимане”, „Ашкун и хук”, „Војник дете и школа”, „У посети код Бен Алале”, „Гурби сељака и ратника” (...)

устане у Француској унији.⁹⁷ Да би спречили такав исход, Кординациони и Извршни комитет ФНЛ су 18. септембра донели одлуку да се оснује Привремена влада Алжира у Каиру са премијером Ферхатом Абасом, овај чин се исчекивао још 1956. године, када је београдска штампа о томе писала непосредно пре Титовог путовања у Париз.⁹⁸ Под насловом „Образована привремена алжирска влада”, београдска штампа је пренела агенцијску вест да је на конференцији за штампу у Каиру вођа Алжирског ослободилачког покрета Ферхат Абас објавио Прокламацију о формирању владе Алжира. Привремену владу Алжира поред арапских држава Блиског истока, признали су Кина и Судан. Први потез алжирске владе био је изражена намера да до решења ратне кризе дође мирним путем преговарима са властима у Паризу, под условом да де Гол прими Ферхата Абаса као шефа алжирске владе. Предлог мирног решавања сукоба, који је изрекао Ферхат Абас и алжирска влада, позивно је дочекан у београдској штампи која је тих дана пуно простора посветила могућностима таквих преговора.⁹⁹ Ферхат Абас је југословенском амбасадору у Каиру предао текст прокламације и молбу да Југославија буде прва европска држава која ће признати алжирску владу, међутим Југославија није одобравала чин вође алжирских устаника, јер се тиме спољнополитчки положај Југославије према Западу компликовао.¹⁰⁰ Међутим и поред мањег неспоразума, настављено је са тајном дипломатском преписком Ферхат Абас - Јосип Броз, сусретима представника алжирске владе са југословенским амбасадорима у Тунису и Каиру, и југословенским пружањем материјалне, војне и моралне подршке алжирским устаницима, из чега произилази да је Југославија *de facto* признавала алжирску владу али због међународних притисака, још увек није то учинила званично (*de jure*).

Као и ранијих година штампа је опширно писала о раду Генералне Скупштине УН и помоћних тела, поготово када су се разматрале теме које су се тичале југословенске

⁹⁷ Борба, 10. новембар 1958. стр 3.

⁹⁸ Драган Богетић, Југославија и борба алжирског народа за национално ослобођење 1954-1962, у Југославија-Алжир, уредник Миладин Милошевић, Београд 2013, 29.

⁹⁹ Борба, 4. новембра 1958. стр 3.

Политика 7. новембар 1958. стр 2.

Борба, 16. новембар 1958. стр 3.

¹⁰⁰ АЈ, КПЈ 837 I/1/3, Порука председника Министарског савета Алжирске Републике Ферхата Абаса-председнику Федеративне Републике Југославије Јосипу Брозу, 19. септембар 1958.

Борба, 20. септембар 1958. стр 3.

Политика, 20. септембар 1958. стр 2.

Борба, 23. септембар 1958. стр 3.

спољне политике. Током XIII заседања УН (1958) доминирало је питање Африке, дневни листови су преносили ток заседања Политичког комитета УН, на коме су афричке и азијске државе оптужиле Француску да колонијалном управом уништава алжирски народ, затим су поднели резолуцију о Алжиру, која је прослеђена Генералној Скупштини. Последњег дана XIII заседања УН (1958), одлучивало се о Резолуцији о Алжиру, којом се француска влада и Привремена алжирска влада позивају да преговарају о решењу кризе, други део резолуције позива државе да признају право алжирском народу на независност. Југославија је подржала Резолуцију, али то није било довољно да се Резолуција усвоји. Током читаве 1958. године, још од инцидента са бродом Словенија, алжирско питање је дошло у фокус најважнијих спољнополитичких питања југословенске дипломатије. Југословенска подршка Резолуцији о Алжиру на XIII заседања УН (1958), била је срачуната одлука, као подлога будућем путовању Јосипа Броза са седморицом лидера несврстаних земаља који подржавају деколонизацију, током сусрета разговарано је о алжирском проблему и подршки алжирским устаницима. У периоду децембар 1958. до марта 1959. године председник Јосип Броз се консултовао и размењивао политичке ставове о горућим светским проблемима у разговорима са делегацијама Индонезије, Цејлона, Бурме, Судана, Етиопије, Уједињене Арапске Републике. Наравно, посета је била пропагандно испраћена свакодневним насловним странама о активностима чланова југословенске делегације.¹⁰¹ Из транскрипата разговора са лидерима поменутих држава, покретано је питање признања Привремене алжирске владе у Каиру, међутим у београдској штампи криза у Алжиру није спомињана као тема разговора делегација.¹⁰²

¹⁰¹ Dimić Ljubodrag , Jugoslavija i Hladni rat: ogledi o spoljnoj politici Josipa Broza Tita (1944-1974), Arhipelag 2014. 281.

¹⁰² Дневни лист Борба у свом чланку под насловом „Наглашена обострана жеља за проширењем међународне сарадње” од 10. јануара 1959. године, југословенско-бурмански разговори председника Јосипа Броза и председника бурманске влада генерала Не Вин-а, су овако представљени: "Разговори су били коректни и садржајни. Полазећи од јасно наглашене жеље обе стране за даљим проширивањем сарадње и пунијем коришћењу нових могућности (...) У политичким разговорима такође је потврђена сличност гледишта о међународној ситуацији и о напорима за јачање светског мира кроз развијање активне коегзистенције (...)"

Дневни лист Политика у свом чланку под насловом „Здравица претседника Прасада и претседника Тита на свечаној вечери " од 16. јануара 1959. године, преноси речи претседника Јосипа Броза које је упутио индијском председнику Прасаду: " Ми имамо много заједничког у погледу очувања своје независности (...), тако и на спољном плану, а у првом реду у погледу остваривања активне мирољубиве коегзистенције између наших народа и држава са различитим друштвеним уређењем. Ми подједнако осуђујемо рат као средство за рјешавање спорних међународних проблема(...). Ми смо непоколебљиви поборници рјешавања спорних питања мирним путем, путем преговора јер то може дати боље и трајније резултате." Дневни лист Борба у

11. Алжирци у Југославији- Необични путници са бродова

Након петогодишњег крвавог рата у Алжиру, у коме је учествовало готово пола милиона француских војника и око сто хиљада алжирских устаника, губици су били велики на обе стране, информације о губицима објављивале су у штампи с времена на време. Поред помоћи у оружју и муницији алжирским устаницима, Југославија је преко Црвеног крста алжирским избеглицама у Тунису упућивала хуманитарну помоћ и примала алжирске студенте и рањенике по лечилиштима у Југославији.¹⁰³

Први чланци у штампи којим се јавности недвосмислено представљено да Југославија блиско сарађује са алжирским устаницима, су два чланка у Борби о боравку алжирских рањеника у југословенским лечилиштима „У Ловранској болници са алжирским устаницима” који започиње „ Брод је бацио сидро у ријечку луку. На обали су искрцани необични путници. Колима су превезени у ријечку болницу а затим у Ловран Ловранска ортопедска болница прихватила је прве тешке рањенике Алжирске народноослободилачке

свом чланку под насловом објавила вест да је Конгресна странка подржала захтеве алжирском ослободилачког покрета.

Дневни лист Борба у свом чланку под насловом „Настављени југословенско-цејлонски политички разговори” од 26. јануара 1959. године, пренети су разговори председника Јосипа Броза и премијера и министра спољних послова Соломона Бандарнаике у Коломбу: " Разговори су вођени о активним међународним проблемима које интересују две земље (...). Две делегације су се сложиле да на пољу међународним односа учине сви могућни напори у циљу смањења затегнутости која постоји међу народима."

Дневни лист Борба у свом чланку под насловом „Само активна примена политике коегзистенције може довести до смањења међународне затегнутости” од 13. фебруара 1959. године, пренети су разговори југословенско-етиопијске делегације, председника Јосипа Броза и цара Хаиле Селасја у Адис Абеби: "

Дневни лист Политика у свом чланку под насловом "У Картуму настављени југословенско-судански политички разговори " од 15. фебрара 1959. године, пренела је здравицу коју је председник Јосип Броз говорио домаћину председнику Врховног војног савета Судана Фериком Ибрахимом Абудом "(...) Сви смо ми свједоци тог прогресивног процеса осамостаљивања народа и готово сваке године имамо могућност да поздрављамо стварање нових независних држава на афричком континенту. Појава тих нових независних држава и њихова улога у међународним односима потврђујунаше чврсто увјерење да се трајни мир и активна коегзистенција могу остварити само међу самосталним и равноправним народима. Имајући то у виду ми се доследно залажемо да се у међународном животу елеминишу сви облици колонијализма, да се сваком народу призна право да самсобом управља и да му се пружи могућност да активно сарађује са свим осталим народима у оквиру Уједињених нација и на свим другим пољима."

Дневни лист Борба у свом чланку под насловом " Народи Југославије стоје заједно са народима Азије и Африке" од 23. фебруара 1959. година, био је један од насловница којим је прапраћен сусрет Тита и Насера, у чланку су наведени Насерови и Титови говори при сусрету, "(...) Ваш арапски национализам који се бори за очување своје независности, који иде за тим да арапски народи не буду разједињени, да се међусобно не свађају , већ да сарађују позитиван је. Национализам који се залаже за принципе Бандушке конференције, национализам који се заједно са свим мирољубивим снагама свијета, бори против рата , за мир и жели да се међу свим народима влада равноправност-такав национализам је позитиван (...)"

¹⁰³ Драган Богетић, Југославија и борба алжирског народа за национално ослобођење 1954-1962, у Југославија-Алжир, уредник Миладин Милошевић, Београд 2013, 35.

армије (...) Рањеници су примљени брижљиво у велику зрачну собу са погледом на мирно море Кварнера и поверени нези југословенских лекара.” Други чланак „Живот ће почети сутра...” написан је као и први, позитивним тоном добордошлице, у оба чланка се не скрива да су гости са бродова - алжирски борци, обични људи „Меамед је био рибар, Цалан вртлар, Абделадер тракториста, Раба студент (...)” који су своје приче испричали новинарима уз опаску „Ви сте наши пријатељи, а пред пријатељима је срце отворено” Међу рањеним било је дечака и прекаљених бораца рањених 1956/57. који су топло примљени на лечењу хиљадама километара од својих домова и породица. Чланак се завршава реченицом „ Још један брз поглед по белој соби, по тим обичним малим људима који не желе ништа друго него да буду опет оно што су били, да раде оно што су радили. А они одмахују руком у поздрав, осмахују се пријатељски док им у крупним ведрим и мирним очима блиста непомућено поверење.” На истој страни Борбе, пренета је агенцијска вест Танјуг-а о доласку бродова са алжирским рањеницима¹⁰⁴

11.1. Алжирци у Југославији-Ферхат Абас

У другој половини 1958. године, појачани су дипломатски односи Југославије са Привременом владом Алжира у Каиру, те су договорени директни разговори. Крајем маја 1959. године, Увелић амбасадор у Паризу добио је обавештење од министарства спољних послова да ће алжирска делегација на челу са Ферхадом Абасом посетити Југославију.¹⁰⁵ Долазак алжирске делегације у Београду, и вишедневни боравак одражавају жељу Југославије да од алжирске делегације добију информације о ситуацији у Алжиру, која је важна за општу спољнополитичку оријентацију Југославије.¹⁰⁶ Посета је у штампи представљена без помпе краћим чланком у спољнополитичкој рубрици, без навођења историјске подлоге алжирског рата или југословенске подршке алжирскох борби и деколонизацији, већ су поред фотографије алжирске делегације на земунском аеродрому наведени основни подаци „ У Београд је јуче поподне допутовао претседник привремене

¹⁰⁴ Борба, 9. мај 1959. стр 3.

Борба, 16. мај 1959. стр 3.

¹⁰⁵ Драган Богетић, Југославија и борба алжирског народа за национално ослобођење 1954-1962, у Југославија-Алжир, уредник Миладин Милошевић, Београд 2013, 35.

¹⁰⁶ АЈ 837, 1-3-а/2-1

алжирске владе Ферхат Абас. Он ће за време боравка у нашој земљи бити гост потпредседника Савезног извршног већа Александра Ранковића. У пратњи премијера Абаса налази се министар за везу и саобраћај привремене алжирске владе Басуф. (...) Премијера Абаса и његову пратњу дочекали су и дипломатски претставници У.А.Р., Туниса, Марока и Либана, а такође и група алжирских студената који се налазе на југословенским универзитетима.”¹⁰⁷

Начин на који је јавности презентована посета говори о осетљивој спољнополитичној ситуацији у којој се нашла Југославија када је дозволила долазак делегације Привремене владе Алжира, коју није признала Југославија, као ни једна европска држава. Осетљивост посете Ферхата Абаса у Београду, најбоље се огледала у поступку органа француске безбедности, када су без наведеног објашњења ухапсили Мишу Павићевића, секретара Централног комитета ССЈ, након слетања авиона ЈАТ-а у Паризу, једног од учесника у разговорима са алжирском делегацијом у Београду.¹⁰⁸ Новом серијом чланком у дневној штампи о чину француских власти, настављено је негативно писање о француском хегенонизму који не стаје пред вратима међународног права.

У данима посете алжирске делегације, штампа је представљала програм посете која је садржала појединости као што су да је делегација одсела у хотелу Авала, до тога да је посетила Војни музеј на Калемегдану, положила цвеће на Гроб незаном јунаку на Авали, на крају да је потпредседник Ранковић приредио свечану вечеру у част Абаса.¹⁰⁹ Наведени чланци у штампи најчешће су били при дну странице спољнополитичке рубрике Борбе што говори да се посета није смела представити помпезно.

Сврха посете били су политички разговори двеју делегација, којима су са југословенске стране присуствовали Вељко Влаховић члан Претседништва Савезног одбора ССНРЈ, Коча Поповић секретар за иностране послове, Вељко Мићуновић потсекретар за иностране послове, Мишо Павићевић секретар Централног већа Савеза синдиката Југославије и Богдан Осолник секретар за инофмације Савезног извршног већа, са алжирске стране претседник привремене алжирске владе Ферхат Абас и министар за комуникације и везе

¹⁰⁷ „Претседник привремене алжирске владе Ферхат Абас допутовао у Београд” Борба, 7. јун 1959. стр 3.

¹⁰⁸ Борба, 12. јун 1959. стр 3.

¹⁰⁹ „Потпредседник Ранковић приредио вечеру у част Ферхата Абаса” Политика, 8. јун 1959. стр 3.

Ахмед Бусуф, саме теме разговора у штампи су представљене у неколико реченица „Током разговора извршена је размена мишљења о питањима од обостраног интересовања. Нарочита пажња посвећена питањима која су повезана са ослободилачком борбом алжирског народа и с међународним аспектима алжирског проблема.”¹¹⁰ У току разговора Ферхат Абас је поставио питање даље југословенске помоћи устаницима, рањеницима и студентима, такође је поновио молбу да Југославија призна алжирску владу, с југословенске стране добио је одговор да је фактичко признање привремено одложено, али да југословенска власт у Привременој влади Алжира гледа легитимну власт. На крају је прихваћен предлог Вељка Влаховића, да алжирска влада у Београду отвори своје представништво као механизам политичке координације у периоду до *de jure* признања. Представништво је отворено марта 1960 године, а први алжирски представник био је Масауд Букадем.¹¹¹ Врхунац посете алжирске делегације био је кратак сусрет Ферхата Абаса са Јосипом Брозом, кратком чланку са сликом руковања двојице лидера, не наводи се да је било политичких разговора.¹¹² Овакав приступ штампе >ер сведочи о деликатности алжирског питања, и жељом Београда да додатно не оптерети југословенско-француске односе.

Последњих дана посете Југославији, Ферхат Абас је посетио град Загреб и алжирске рањенике у терминарном лечилишту Стубличким Топлицама код Загреба, које је обавестио о дешавањима на алжирском фронту.¹¹³ Кратак чланак о посети Абаса лечилишту, је чисто информативан и не садржи елементе којима би требало да се придобије југословенска јавност. По повратку у Београд, Ферхат Абас је презентовао колико алжирски покрет ужива подршку југословенских власти које су дозволиле да Ферхат Абас одржи конференцију за штампу, на којој је рекао да је Привремена влада спремна да преговора са француском владом на неутралном терену.

Највише пажње алжирском госту, Борба је посветила писањем панегеричког текста о Ферхату Абасу у коме се наводи „ Данас у 59. години, он иза има готово четири-деценије политичког рада, испуњеног борбом за већа права алжирског народа, за аутономију и

¹¹⁰ Политички разговори Ферхата Абаса и југословенских претставника”, Политика, 9. јун 1959. стр 2.

¹¹¹ Драган Богетић, Југославија и борба алжирског народа за национално ослобођење 1954-1962, у Југославија-Алжир, уредник Миладин Милошевић, Београд 2013, 36.

¹¹² „Претседник Јосип Броз примио претседника Привремене алжирске владе”, Борба, 11. јун 1959. стр 2.

¹¹³ „Ферхат Абас посетио алжирске рањенике”, Борба 12. јун 1959. стр 3.

најзад за независност.(...) Политиком је почео да се бави још на студијама на фармацеутском факултету у Алжиру. Држао је политичка предавања писао је чланке, издао књигу „Млади Алжирац” био је председник муслиманских студената.(...) већ 1942 пише француских властима „Посланицу муслиманских претставника Алжира” у којој тражи већа права и нови статут за Алжир. Следеће године у Манифесту алжирског народа, Абас захтева аутономију. Захтев је наишао на велико одобравање алжирског становништва, и енергично реаговање колонијалних власти. (...) После хапшења лидера Алжирског ослободилачког фронта Бен Беле и другова, Абаса бирају за руководиоца Извршног комитета фронта, а затим прошле године за претседника привремене владе. (...) У светском јавном мњењу праведне тежње Алжираца стицале су све снажнију подршку А када је изабран за претседника привремене владе Абас је у име Алжирског ослободилачког фронта преузео крупне преговарачке иницијативе.(...)”¹¹⁴ Приликом посете Фербат Абас, председник Алжирског ослободилачког фронта у разговорима са југословенским представницима договорена је сарадња, један део те сарадње био је споразум који је крајем 1959. године склопљен између Филских новости и Филске службе (Service cinema) која је новоформирана филмска служба која је преузела све фотографије и филмске материјале од Алжирске ослободилачке војске. Споразумом две филмске установе договорено је да *Филмске новости* архивирају материјале које ће им предати алжирска страна, а други део споразума је био слање сниматеља *Филских новости* Стевана Лабудовића у Алжир.¹¹⁵

¹¹⁴ „Међународна трибуна: Ферхат Абас”, Борба, 10. јун 1959. стр 3.

¹¹⁵ Др Мила Турајлић, Филмске новости-филмска дипломатија, у Алжир-Београд јубилеј пријатељства 1962-2017. 170-173

12. Последње године алжирског рата (1960-1962)

Током 1960. године Француска је признала независност својим колонијама Камеруну, Мауританији, Малију, Нигеру, Чаду, Габону, Того (...), али је Алжир и даље имао историјски значај у свести свих Француза.¹¹⁶ Током 1960/61. године, странице београдских новина биле су препуне тема о Африци, које се могу поделити у две групе: прва група су текстови везани за процес деколонизације афричких земаља под паролом „Африка афричким народима” и друга група су текстови о алжирско-француским преговорима, те не чуди да се речи „решење”, „план” и „преговори” (праведно/правично решење, средње решење, треће решење, мирољубиви план, ...) најчешће помињу у чланцима.

Као и ранијих година извештавање београдске штампе сводило се чисто информативно обавештавање о дневнополитичким дешавањима, без дубље анализе, штампа је наставила да се ослања на вести новинских агенција, и ауторске чланке извештача из Париза. Раније још, крајем 1959. године, примиривањем стања на фронту штампа је свој фокус са ратних дешавања пребацила на уличне немире по алжирским градовима и француско-алжирске односе, прецизније на Де Голова настојања да пронађе решење алжирске кризе. Анализом чланака не може се закључити да штампа пише кроз „партијске наочаре”, јер Југославија још увек није *de jure* признала Привремену алжирску владу.

Првих месеци 1960. године, београдска штампа била је препуна информативним текстовима о стању у Алжиру, у чијим су градовима избили немири између француских колониста и француских трупама, разлог је био незадовољство „алжирских француза” политиком председника Де Гола према Алжиру и намеру да прокламује право Алжирца на самоопредељење. Барикаде и организовано насиље на улицама Алжира, довело је до тога да француска штампа, француске колонисте назива побуњеницима. У једном делу француске јавности наглашавано је да ови нереди имају дозу подударности са 13. мајем 1958. Године, када је у демонстрацијама у Алжиру пала Четврта Француска република.¹¹⁷

¹¹⁶ Драган Богетић, Југославија и борба алжирског народа за национално ослобођење 1954-1962, у Југославија-Алжир, уредник Миладин Милошевић, Београд 2013, 39.

„Де Гол у принципу прихватио захтев за независност четири афричке земље”, Борба, 13. јун 1960. стр 3.

¹¹⁷ „Велики нереди у Алжиру”, Политика, 25. јануар 1960. стр 2.

„Град Алжир под опсадним стањем”, Борба, 26. јануара 1960. стр 3.

Де Гол је у говору француској јавности обучен у генералско одело, одбацио могућност попуштања захтевима демонстраната у Алжиру, речима: „Самоопредељење за алжирски народ – једина је политика достојна Француске. Порука Армији: ја сам ваш главни командант ја носим судбину земље на својим раменима.”¹¹⁸

Након што се стање у Алжиру нормализовало, председник Де Гол је остао на становишту да алжирском народу треба дати право самоопредељења. Конфузност Де Голове политике према Алжиру може се представити у његовом цитату, који је београдска штампа преузела из француске штампе: „Алжирци нису Бретонци ни Лорењани, Француски Алжир је према томе утопија. Али немогуће је прихватити идеју о независном Алжиру. Остаје, дакле само једно решење Алжир је алжирски”.¹¹⁹

С друге стране Де Гол је понудио преговоре Привременој алжирској влади, која је прво одбила,¹²⁰ а затим средином 1960. године, послала преговараче са која ће с прекидима одржавати састанке са француском делегацијом до краја 1961. године. Вест о доласку алжирских представника у Париз, објављен је велики текст на насловници Политике у коме се наводи „На париској берзи после кратког периода неисвесности све северноафричке акције нагло су скочиле. Овдашњи пословни људима уверени су у повољни исход преговора.(...)”¹²¹ Наравно, унутрашњи неспоразуми Привремене алжирске владе, започели су да избијају на светлост дана, већ током првих дана преговора, када је део алжирске владе сматрао да преговоре не треба ни започињати јер Париз жели преговоре о крају рата, а не о статусу Алжира. Немогућност брзог договора двеју преговарачких делегација, одражавају речи Ф. Абаса председника Привремене алжирске владе да се „независност не нуди већ осваја-у наставку Абас је рекао - „ предлог председника Де Гола о самоопредељењу представља базу за мирно решавање алжирског проблема. Он је међутим истакао да Алжирци неће положити оружје, на основу празних обећања о самоопредељењу(...)”¹²² У том контексту треба тумачити захтев Привремене

Побуна против Де Голове политике шири се и на друге градове Алжира, Политика, 26. јануар 1960. стр 2.

¹¹⁸ „Де Гол: Ред мора да буде успостављен по сваку цену” Борба, 30. јануар 1960. стр 3.

¹¹⁹ „Де Гол путује и даје изјаве о Алжиру”, Борба, 23. октобар 1960. стр 3.

¹²⁰ Не постоји могућност за преговоре с Француском”, Борба, 11. март 1960. стр. 1.

¹²¹ „Париз очекује алжирског представника”, Политика, 23 јун 1960 стр 1.

¹²² Борба, 2. новембар 1960. стр 3.

„УН треба да преузму решење алжирског проблема”, Политика, 8. новембар 1960. стр 3.

владе Алжира да Уједињене нације надгледају будући референдум о независности Алжира, што је са говорнице XV заседања Генералне скупштине поновио Јосип Броз.¹²³

Током децембра месеца 1960. године, одржавале су се демонстрације арапског становништва у Алжира које су рафалима митраљеза и мртвим телима Алжираца растеране са улица алжирских градова – ови крвави догађаји довели су да код Де Гола сазре одлука да распише референдум, који ће Де Голу омогућити да призна право Алжиру на пуну независност.¹²⁴ Крваве сцене са алжирских улица и „општи покољ” описао је Ферхат Абас у телеграму Јосипу Брозу од 12. децембра 1960. године, што је било довољно да Југославија жестоко протестује у УН-у, и пред властима у Паризу.

12.1. Београдска самит и крај рата

Приликом посете по афричким и азијским земљама Ферхат Абас и други чланови Привремене владе Алжира, промовисали су нужност састанка пријатељских држава да би разговарало о Алжирској кризи што је одбијено, али је позитивно сагледавана идеја састанка лидера несврстаних земаља, који би се консултовали о општим политичким темама у нади да ће допринети смањењу напетости на релацији Вашингтон-Москва и остали свет. Након захтевних консултација са Насером, Нехруом, Сукарном и другим лидерима одлучено је да се самит одржи у Београду.¹²⁵ Непосредно пре Београдског самита несврстаних одржаном првих дана септембра месеца 1961. године, француско-алжирски преговори ушли су у последњу фазу. Средином јула месеца 1961. београдска штампа је пренела говор који је француској јавности саопштио Де Гол наводећи да Алжир треба да добије независност уз посебна права и привилегије француском становништву у Алжиру.¹²⁶ Крајем јула месеца, настављени су мировни преговори француско-алжирске делегације на Лиманском језеру, који су убрзо прекинути јер се Француска захтевала да

¹²³ Драган Богетић, Југославија и борба алжирског народа за национално ослобођење 1954-1962, у Југославија-Алжир, уредник Миладин Милошевић, Београд 2013, 39-40.

„Ферхат Абас: УН треба да преузму решење алжирског проблема”, Борба, 7. новембар 1960. стр. 1.
„Сада је потребно више него икад да УН контролишу референдум о самоопредељењу у Алжиру”, Политика, 20. новембар 1960. стр. 2.

¹²⁴ „Француски војници убили 61 Алжирца у граду Алжиру”, Политика. 12. децембар 1960. стр. 2.
„Крвава алжирска недеља”, Борба, 13. децембар 1960. стр. 3.

¹²⁵ Драган Богетић, Југославија и борба алжирског народа за национално ослобођење 1954-1962, у Југославија-Алжир, уредник Миладин Милошевић, Београд 2013, 42-43.

¹²⁶ „Независност Алжиру”, Политика, 13. јул 1961. стр. 3.

Привремена влада Алжира не може да преговара и склопи споразум са Тунисом о разграничењу две државе у области Сахаре.¹²⁷

Насловница и спољнополитичке рубрике у штампи Борба и Политика од 31. августа до 11. септембра 1961. године, биле су испуњене пропагандним садржајима везаних за конференцију и њенеучеснике, штампа је била препуна фотографија, извештајима са расправних сесија самита и интервијуима са лидерима несврстаног света. Наслов Борбе 31. август 1961. године, гласио је „ Јуче су допутовали у Београд председник Судана Абдул, председника УАР Насер, председник Малија Кеита, председник Привремене владе Алжира Бенхеда (подвукао Н.Д.),председник Кубе Дортикос,јеменски принц Ел Хасан, председник Кипра архиепископ Макариоспредседник либанске владеСалам, краљ Непала Махендра и премијер Цејлона Сиримаво Бандаранаике.”

У тексту се наводи: „Председник Тито је са највишим југословенским руководиоцима цео јучерашњи дан дочекивао на батајничком аеродрому високе госте, шефова држава и влада неангажованих земаља, (...) Интониране су државне химне: Малија, Уједињене Арапске Републике, Алжира, Југославије. (...) После краћег задржавања испред пристанишне зграде, високи гости из пријатељских земаља напустили су батајнички аеродром. Са председником Насером сео је у кола потпредседник Ранковић, поред председника Кеите био је председник Стамболић, са премијером Бехедом сео је државни секретар за послове народне одбране Иван Гошњак.” Долазак представника Алжира, де јуре непризнате државе од југословенске владе на Самит у Београду, и учествовање Алжира као пуноправног члана и учесника на Самиту, представља континуитет политике Београда, јер је Ферхат Абас крајем 1959. године био у посети Југославији, а марта 1960. године, Алжир је отворио своју канцеларију у Београду. Председник владе Алжира, Бенхеде је након Конференције у интервију изјавио „да се његова земља неће везивати ни за један од постојећих блокова сила.”¹²⁸

Наредних дана београдска штампа је преносила говоре лидера несврстаног света, у свом говору Хабиб Бургиба дотакао питања права Тунижана да заокруже своју

¹²⁷ „Меморандум алжирске владе Тунису о проблему Сахаре”, Борба, 19. јул 1961. стр 3.

„Француско-алжирски преговори прекинути због проблема суверинитета над Сахаром”, Борба, 2. август 1961 стр 3.

¹²⁸ „Алжир се неће везивати за блокове,” Борба, 6. новембар 1961.

независност и сувереност територије без мешања Француске, након тога дотакао се рата у Алжиру, за који је нагласио да је пример француској колонијализма који не жели да умре.¹²⁹ Приликом првог директног сусрета Јосипа Броза и Бен Јусуфа Бенхедде у згради Савезне скупштине (2. септембра 1961), размтрана су питања даље материјалне и политичке помоћи Привременој влади Алжира, Јосип Броз се сложио да се у наредним данима приликом разговара са учесницима конференције заложи за признање Привремене владе Алжира.¹³⁰ За време конференције Југославија је *de jure* признала Привремену владу у Алжиру, и позвала друге земље да исто учине за време самита, али се то имало слабог одјека јер су то учиниле само Гана и Пакистан. Поводом *de jure* признања алжирске владе у Борби је изашао кратак чланак: „Група земаља које су убрзо после стварања Привремене владе Републике Алжира у септембру 1958 године успоставиле редовне и званичне односе са њом обухватала је : УАР, Јемен, Ирак, Тунис, Либија, Мароко, Саудијску Арабију, Јордан, Судан и Либан. Тим арапским земљама придружиле су се и владе Гвинеје, Малија и Либерije, НР Кине, НР Монголије, ДР Вијетнам, Северна Кореја и Индонезија. Почетком августа ове године одлуку о званичном признању Привремене владе Алжира као јединог законитог представника алжирског народа донела је и влада Пакистана. На Београдској конференцији дошло је даље снажне афирмације међународног положаја ПАВ, јер су владе Авганистана, ФНР Југославије, Камбоџе и Гане објавила одлуку о службеном признању ПАВ. Наша земља је од самог почетка Народноослободилачког устанка у Алжиру пружила подршку тој борби, а фактички је Југославија признала ПАВ у јуну 1959 приликом посете тадашњег премијера Абаса Београду. Аутор М.М.”¹³¹ .

На Београдској конференцији су усвојена два документа: Декларација шефова држава и влада ванблоковских земаља и Изјава о опасности од рата и апел за мир. Писма истоветног садржаја учесници Конференције су упутили председницима Кенедију и Хрушчову. Указујући на горуће проблеме света Декларација шефова држава и влада ванблоковских земаља истакла је у први план „безусловно, потпуно и коначно“ ликвидирање свих облика колонијализма, неоколонијализма и империјализма. Борба за

¹²⁹ „Данас у Београду започиње Конференција држава и влада ванблоковских земаља”, Борба, 1. септембар 1961. стр 1.

¹³⁰ АЈ КПП 837 I-3-a/2-2

¹³¹ Дипломатски односи Привремене владе Алжира са другим земљама”, Политика, 6. септембар 1961. стр 2

национално ослобођење народа Алжира и Анголе против француских и португалских колонијалних власти, свесрдно је подржана. буде што повољније за политику југословенског политичког врха. У *Декларацији шефова и влада ванблоковских земаља*, један члан је посвећен подржавању народа Алжира: „ Борба народа Алжира за слободу, самоопредељење, независност и интегритет његове националне територије укључујући Сахару, земље учеснице сматрају праведном и нужном и зато су решене да народу Алжира пруже сву могућу помоћ и подршку . Шефови држава и влада изражавају посебно задовољство што је на овој Конференцији Алжир представљен легитимним представником, представником Привремене владе Алжира.”¹³²

На вест да су алжирска и француска делегација на прагу коначног договора, крајем фебруара 1962. београдски дневни листови су попут других светских дневних листова, почели интензивније да извештавају о алжирској кризи, која је преко седам година билапогубна за обе стране, јер једино што је донела била је несрећа и страдање. Наслов у *Политици* 1. марта 1962. године, гласио је ” Најзад крај алжирског рата ? Алжирска влада овлашћена да настави преговоре са Француском”. Оба дневна листа су послала своје извештаче у Евијан испред *Политике* био је Леон Давичо, испред *Борбе* Слободан Глумац који су свакодневно својим редакцијама слали извештаје у којим асу наводили опште податке од састава делегација, јаким мера обезбеђења, највећа тајност преговора, озбиљне атмосфере у Евијану итд.¹³³ У својим чланцима, извештачи пружају основне информације, у *Политици* 8. марта исечак из чланка гласио је „Француско-алжирски преговори почели су данас без велике рекламе и публице у Евијану. Новинари ће бити пуштени у салу тек за финале, кроз пет или шест дана. Дотле ће делегати дискутовати иза затворених врата (...). Преподневна седница евијанске конференције трајао је до 13:30 часова, када су делегати повукли на ручак. Око 15:00 часова они су поново састали у Салону мира (...)”

На насловној страни *Политике*, после серије наслова о кризи преговора око статуса француских колона и војника у Алжиру, 19. марта 1962. освануо је наслов „Крај рата у Алжиру” са сликом председника алжирске владе Бенхеде. Део текста у *Политици* гласио је овако: „ Дванаестодневна конференција у Евијану која је представљала послењи чин

¹³² Mates L., Nesvrstanost. Теорија и савремена пракса, Београд, 1970. 398-399.

¹³³ „У Евијану почели алжирско-француски преговори” ,Борба, С.Глумалц, Борба, 8 март 1962, стр 2. „У Евијану настављен преговори”, Политика, Л.Давичо, 8 март 1962, стр 2.

једне о днејвећих и нејболних и најславнијих епизода деколонизације, окончана је. Све је утврђено на 76 страница текста и стотину страница записника о дискусијама, које нису увек биле лаке (...)”¹³⁴

Насловница Борбе 19. марта 1962. године, објавила је вест Закључен споразум о миру у Алжиру, а у спољнополитичкој рубрици пренете су изјаве Бенхеде „ Велика победа алжирског народа, али прекид ватре још није мир” и Де Гола „ Споразум о прекиду ватре у Алжиру задовољава потребе Француске ”.¹³⁵

¹³⁴ Политика, Л.Давичо, 19. март 1962, стр 1.

¹³⁵ Борба, С.Глумац, 19. март 1962, стр 3.

Закључак

Алжирски рат (1954-1962) одигравао се у годинама спољнополитичког заокрета Југославије, који је био заснован на принципима од којих је један –деколонизација– посебно важан за Ослободилачке покрете Северне Африке. Поред политичке подршке у међународним политичким телима – Уједињеним нацијама, Југославија је алжирске устанике помагала војно, хуманитарно, материјално и пропагандно.

У наведеном периоду којим се бави ова тема, педесете и ране шездесете године двадесетог века, Партија се трудила да уобличи улогу пожељног новинара, који је својим писањем о унутрашњим и спољнополитичким збивањима, морао догађаје да тумачи кроз идејно-политичке наочаре. Новинари нису смели да заузимају самосталне ставове по спољнополитичким питањима, пре консултације са партијским органима.

Рад покушава да осветли сегмент југословенског пропагандног третирања Алжираца, устаника-бораца-политичких вођа-обичних људи, који су бивали описивани пером новинара београдских листова Политика и Штампa. Писање београдске штампе за време рата можемо поделити у неколико фаза:

Прву фазу чини период од почетка рата новембра 1954. – посете Јосипа Броза Паризу априла 1956. године, када Југославија алжирску кризу као и северноафрички ослободилачки покрет против француске колонијалне управе посматрала као унутрашње питање Француске. Такав вид неутралности, пренео се на штампу која је неутралним тоном писала о Алжиру, преношећи агенцијске вести новинских агенција и исечака из чланка француске штампе, са тек повременим ауторским чланцима Богдана Пешића у извештача Борбе из Париза и Слободана Глумца извештача Политике из Париза. У својим чланцима писали о дневнополитичким дешавањима и француском сагледавању алжирске кризе. У овом периоду се не може уочити писање штампе партијским пером, већ штампа испуњава своју информативну улогу, разлог томе је што Југославија није дефинисала став према алжирском питању.

Другу фазу чини период који започиње саопштењима југословенске делегације о току разговора Јосип Броз Ги Моле током априла 1956. године и траје до марта 1957. када је Богдан Пешић обилазио Северну Африку. У овој фази на насловницама и

спољнополитичким рубрикама листова једно краће време почиње да се посвећује више пажње алжирском питању. Међутим алжирско питање је скрајнуто на другу страну неколико недеља након посете југословенске делегације Паризу, разлог томе је преоптерећеност 1956. године историјским догађајима, који су се директно или посредно тicali Југославије, као што је путовање југословенске делегације у Москву, Суецка криза и Мађарска револуција. Наравно, у овој фази Пешић и Глумац као извештачи из Париза слали су извештаје, али је као и раније основни извор су новинске агенције и француска штампа.

Трећу фазу чини посета Богдана Пешића, француским колонијама на Северу Африке, о којој је до тада писао из Париза за Борбу. Прелиставајући београдску штампу током 1957. године, можемо закључити да се алжирско питање чешће појављује на насловним и спољнополитичким странама новина и повећање броја аналитичких чланака извештача Борбе и Политике. Чланци-путописи Б.Пешић из Алжира, Туниса и Марока су аутентичне приче које се деле у две категорије, прва категорија су политичко аналитички чланци у којима се наводе мере које француска влада предузима или планира да предузме да реши алжирску кризу. Ова врста чланака надовезује се на редовне чланке, информативног типа које Б. Пешић објављивао из Париза у Борби. Друга категорија су чланци-сведочанства о историји северноафричког простора, архитектура градова, дешавања и атмосфера са казбе (улице) пуних арапског света, стрепњи и сиромаштву становништва, алжирским и француским војницима.

Четврту фазу, чини период од инцидента са бродом Словенија (јануар 1958) до посете Ферхата Абаса Југославији (септембар 1959). Овај период садржи три догађаја која су успоставиле темеље тенденцијама негативног писања о Француској, први је заплена товара у међународним водама са брода Словенија, а затим вишемесечно путовање са алжирским устаницима З.Печара извештача Борбе који упоређујући алжирски устанички покрет са партизанским покретом са описима достојанственог становништва и храбрих војника који живот дају за независност и слободу, код југословенских читалаца пробудио осећај симпатије за алжирски покрет. Трећи догађај је долазак Ферхата Абаса председника Привремене владе Алжира у Београд, о коме су дневни листови редовно извештава – закључно са панегиричним текстом у Борби о његовом револуционарном животу који је

провео борећи се за све универзалне вредности, на првом месту слободу и независност Алжира. Ова фаза је најпродуктивнија, јер се поред чисто информативних садржаја свакодневног политичког живота у Француској, објављују аналитички чланци – права сведочанстава историје алжирског рата.

Пета фаза чини период последњих година (1960-1962) када се алжирски фронт примирио а започела су политичка дешавања у Француској, жеља Де Гола за решавањем овог питања. Тако да у овом периоду у контексту алжирског рата, београдска штампа доминатно посвећује пашњу политичким – скупштинским – унутарармијским сукобима Де Гола, а не алжирском рату. Фокус писања је промењен, јер су наступили преговори, те с времена на време извештачи из Париза пишу француско гледиште на решење алжирског питања.

Кроз свих пет фаза, можемо рећи да штампа у највећем делу пише непристрасне и информативне чланке о дневнополитичким дешавањима на француској политичкој сцени кроз чију призму извештачи пишу чланке о алжирској кризи све до марта 1957. године. Рат у Алжиру као засебна целина с изузетком у кратко време непосредно након инцидента са бродом Словенија, никада није био доминантна тема југословенске дипломатије, која је током шесте деценије XX века утабала пут југословенског несврставања и кретања поред „блоковских плоча”, који је подразумевао „идеолошке сукобе и обрачуне” са социјалистичким блоком. Идеолошки обрачун представља тему која је доминирала у београдској штампи у периоду Алжирског рата, који је само попуњавао спољнополитичку рубрику. Аналитички чланци и извештаји са терена који нас занимају и који нам пружају одговор на питање Како је београдска штампа видела алжирски рат? малобројни су и најчешће су панегиричног карактера у описима војника, рањеника или устаничког вође.

Савремена историографија тежи да смањи значај штампе као релеватног извора, у реконструисању догађаја. Међутим када говоримо о рату у Алжиру (1954-1962) морамо рећи да је лист Борба аутентичним извештаји Б.Пешића и потово З.Печара о страдању и рађању, о животу алжирских градова и цивилног становништва, створила извор за војну, друштвену и политичку историју не само Алжирског рата, већ и извор о деколонизацији Северне Африке, извор који обавезно треба консултовати приликом разматрања ове теме.

Литература

Архивска грађа

Архив Југославије (АЈ)

Фонд 837: Кабинет Председника Републике

Објављени извори

Jugoslavija 1918-1988: tematska zbirka dokumenata, priredili B. Petranović i M. Zečević, Beograd, 1988.

Литература

Bogetić D., Koreni jugoslovenskog opredeljenja za nesvrstanost, Beograd, 1990.

Bogetić D., Nova strategija spoljne politike Jugoslavije 1956-1961, Beograd, 2006.

Bekić D., Jugoslavija I Hladni rat, Odnosi sa velikim silama, 1949-1955. Globus, 1988.

Dimić Lj., Jugoslavija i Hladni rat. Ogledi o spoljnoj politici Josipa Broza Tita 1944-1974, Beograd, 2014.

Dimić Lj., Agitprop kultura: agitpropovska faza kulturne politike u Srbiji 1945-1952., 1988.

J.B.Tito., Referati sa kongresa KPJ (SKJ), Sarajevo, 1977.

Mates L., Nesvrstanost. Teorija i savremena praksa, Beograd, 1970.

Petrović V., Jugoslavija stupa na Bliski istok, Beograd 2007.

Petrović D., Francusko-jugoslovenski odnosi u vreme alžirskog rata 1952-1964;

Pečar Z., Alžir do nezavisnosti, Prosveta 1968.

Petranović B., Istorija Jugoslavije 1918-1988. Knjiga III, Socijalistička Jugoslavija 1945-1988, Beograd, 1988.

Tripković Dj., Jugoslavija I SSSR 1956-1971. Beograd 2013.

Чланци из часописа

Драган Богетић, „Југославија и борба алжирског народа за национално ослобођење 1954-1962,” у Југославија-Алжир, уредник Миладин Милошевић, Београд 2013. 14-49.

Мр Драгомир Бонцић, „Новинарска и дипломатска висока школа у Београду 1948-1953.”, Токови историје, 3/2016, Београд, 2016, 78-94.

Мр. Данијел Кежић, Писани медији из времена социјалистичке Југославије у контексту историјских извора (1945-1976), Токови историје 2013-1, 234-258.

Никола Мијатов, „Југославија и уједињавање Западне Европе 1950-1958.” Токови историје, 2-3/2016, Београд, 2016. стр 180-198.

Штампа

Лист Борба у периоду од 1. новембра 1954. до 19. марта 1962.

Лист Политика у периоду од 1. новембра 1954. до 19. марта 1962.